

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 9. LISTOPADU 1932

ZA KČ 2.—

Mládež a politický diletantism

O. WEISL

Boj v Lize pro lidská práva

Hovory s nakladateli

(ANDRÉ)

Dráha, autobus, share-expense

FRANTIŠEK MUNK

Pokolení, jež nezná pomeranč

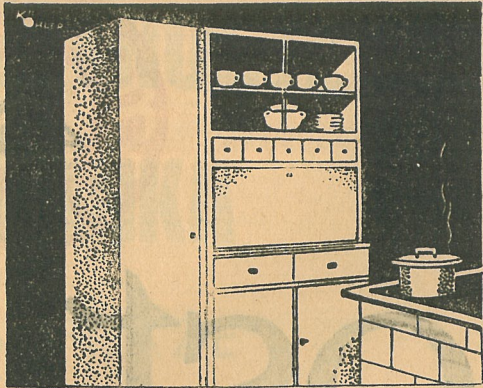
STULTUS

160 hlasů, 47 prázdných lístků

„Já nejsem sám!“ — Střídání — Czech — Smutná bilance

Český film — l'enfant terrible — Kdo vede strany? — Zlínská elektřina

Pracující manželky státních zaměstnanců

PRO MALÉ KUCHYNĚ,

kde prostor musí být až do posledního
místečka využitkován, vyrobili jsme kre-
denc „EVA“. Ještě pečlivě promyšlena a
obsahuje téměř vše, čeho jest v ku-
chyni třeba. Její cena jest tak nízká,
jako cena ostatního solidního SKUHER-
SKÉHO nábytku a lze platit v poho-
dlých splátkách.

Skuherský

továrny nábytku HRADEC KRÁL. č. 47
na skladě úhrnem přes 900 zařízení (výhod. placení). Ceník se
100 foto nábytku 6 Kč (dobírkou 10 Kč). Ilustr. Inform. brožura
zdarma. Bohatě zásob. vzork. sklady: PRAHA, Václavské n. 7.
proti Batovi. Navštivte nás vyplátí se Vám to!

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Inserujte

V PŘÍTOMNOSTI

Právě vyšlo!

Nové vydání románu

A. M. TILSCHOVÉ

HALDY

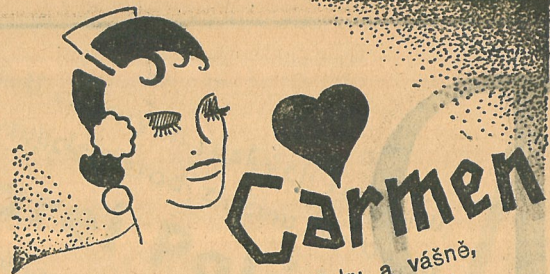
460 stran
Brož. Kč 45.—, váz. Kč 60.—
U knihkupců.

FR. BOROVÝ
NAKLADATELSTVÍ, PRAHA

OBSAH 44. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Staro-nová vláda. — Dr. F. HEYMANN: Říšský Němec přijel do Prahy. — FRANTIŠEK KUBKA: Vsevolod Ivanov neboli Příchod Evrasie. — MUDr. B. VACEK: Lékař a stát. — STULTUS: Pokolení, jež nezná pomeranč. — Poslanci. — Liga pro lidská práva. — Cena senátorského mandátu. — Necháme vše při starém? — Nad poměry. — Pomoc českému filmu? — Prošba učeného vojáka. — Pracující manželky státních zaměstnanců. — Konverse státních dluhů. — Rozpočet M. N. O.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

Její melodie lásky a vášně,
ač jest vzdálena tisíce kilo-
metrů, uslyšíte doma na
dobrém radiopřijímači.

TITAN 333 za Kč 1790.—
jest síťová 3lampovka
s autodynamikem a pento-
dou pro poslech čelných
evropských vysílačů.

Vyžádejte si spec. prospekt!

RADIO TITAN

PRAHA II., KLIMENTSKÁ 13. TELEFON 65123, 62770

TITAN

PRODEJNY:

PRAHA II., palác Riunione, telefon 231-67

BRNO, Běhounská ul. 22, telefon 382-02

BRATISLAVA, Štúrova ul. 9a, telefon 3002

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

**MODERNÍ
ČALOUNICTVÍ A DEKORATÉRSTVÍ**

Ed. Třebín, Smíchov, Komenského 34 - Tel. 46106

Klubovky, veškerá moderní křesla, anglické pohovky, záclony,
rolety v nejvkusnějším provedení.

Konkurenční ceny! Vzorná obsluha! Dlouholetá
tu- i cizozemská praxe.

Mládež a politický diletantism

Mluví se o krizi mladé inteligence.

Četli, případně slyšeli jsme letos Masarykovo poselství k brněnskému sjezdu Mezinárodní Studentské Služby, dále Benešův interview v Nouvelles Littéraires, Hodžův projev k všeslovanskému sjezdu agrární mládeže v Bratislavě, proslov ministra Dostálka k inteligenci lidové strany v Hradci Králové a konečně nedávný projev ministra Dérera k vysokoškolskému studentstvu ve filosofické fakultě Karlovy university — pět jen příkladů uvedených velmi různých variací na téma: mladá inteligence je v krizi.

V jednom z posledních čísel *Přítomnosti* v článku zvaném „Opotřebovaná garnitura“ konstatuje autor, že nám chybí s dostatek připravená střední generace, jež by v politice usnadnila přechod od „starých“ k „mladým“. Zdá se však, že nám chybí ještě podstatně více: naprosto totiž nemáme důvodů, abychom mohli politickou připravenost též naší průměrné mladé generace pokládat za dostačující nebo dokonce za slibnou.

Něco o důvodech té krise.

Mluvil jsem o poměru studované mládeže k politice před časem v Berlíně se zkušeným a bystrým americkým novinářem Knickerbockerem. Řekl tehdy:

„Evropská mládež, pokud jsem její politické zájmy mohl konstatovati, dělí se v podstatě na dva odlišné typy. Jedni sledují tu politiku jen z nadpisů novin, jako neoborní diváci film, který se jich bezprostředně netýká. Za to ti druhí by v tom filmu nejrady chtěli hned hrát role. Politická nezdělanost těch prvních jest znepokojivá vzhledem k vzrůstajícímu počtu evropské inteligence a k rostoucímu významu politiky ve všech možných oborech. U těch posléze uvedených intelektuálů vzbuzuje moji nedůvěru, že příliš často mluví o politických převratech a revolucích, než abych si mohl myslit, že si rozsah těch pojmů vždy dostatečně uvědomují.“

Ne že by nám byl milejší právě onen nerozmyslný aktivismus za každou cenu, ale proč má právě náš student ve svém průměru k politice poměr tak velmi málo srdečný, naprosto nezájmově bezprostřední a jen v řídkých případech skutečně reální?

Patrně hlavním důvodem je stále znovu se objevující nedůvěra v ni, druhým, který rovněž nesmíme přehlédnout, je strach před materiální újmou, který se tu jeví v různých formách, a konečně třetím důvodem je naprostý nedostatek politického vzdělání, který, jsa zároveň příčinou špatného pochopení většiny politických akcí, je v demokratickém státě ovšem zvláště citelný.

O t. z. v. politice fakultní.

„Podivuhodné!“ řekl mi nedávno jeden starší pán. „Pořád slyšíme o přepolitovaném veřejném životě, o přepolitované mládeži — a tady najednou, že prý naše mládež v politice dost nepracuje.“

Tento výrok znamenitě charakterisuje velmi značnou část našeho veřejného mínění, jež se z novin každou chvíli dovídá o nějaké politicky vyšperkované akci na-

ších vysokoškoláků a dává se tak přesvědčovatí dokonce o nadbytečnosti politické práce v těchto kruzích.

Je však přímo příznačné, jak si politicky pracující vysokoškoláci ze skutečného politického života odkoukali nejdůkladněji zrovna jeho lesklý povrch. Jejich diskuse by pro nedostatek věcnosti a rozhledu sotva obstály na příklad před politickým posluchačstvem dělnickým, ale přesto se z jednatelů studentských institucí stali politickými kandidátkami dosazení generální sekretáři, z pracovních schůzek oficiální konference, z připomínek funkcionářům obřadné intervence — a to všecko bylo by lze nazývatí politickou prací jen potud, pokud něčím takovým by se mohlo rozuměti braní politického měřítka a politických způsobů na věci vyložené nepolitické. Že by se dnes mohl někdo ve fakultním spolku vzdělat k politické práci, nebo tam nějakou jinou než agitační práci politickou vykonat, jistě nikoho rozumného tvrdit ani nenapadne. Tedy proč se ve fakultních spolcích v zásadě všechny otázky řeší podle politického klíče?

Na tuto otázku dostalo se mi od odborníků takovéto odpovědi: „Na příklad ve Všehrdu jsou tisíce členů. Volí se lidé, kteří jsou velké většině voličů naprosto neznámí — volí tedy každý prostě stranu, k níž má důvěru.“ Ostatně, proč prý by neměli v odborové práci studenti uplatnit své politické smýšlení?

Věc je zřejmá: poněvadž se na důmyslnější zorganizování nějakých zájmových skupin nepřipadlo, sáhlo se po vzoru ostatního našeho veřejného života ke klíči politickému. Politika z nouze. Co na tom, že ve fakultních spolcích jde o práci výhradně odborovou (laciné knihy, správa spolkového jmění, slevky, agenda sociální a reprezentační atd.), která se dá sloučit se zájmy politickými jen většími či menšími slohovými a ideologickými násilnostmi? Co na tom, že majoritu mají ovšem nejmladší semestry, to jest hoši a dívky, kteří ještě po několik let nebudou mít volebního práva a které se ihned po jejich vstupu na fakultu začne se všech stran politicky zpracovávat a nutit k přiznání politické barvy dříve než se k nějakému politickému vzdělání vůbec dostali. A výsledek? Celá fakultní politika dala by se ve všech svých akcích snadno redukovat jen na tu stranickou agitaci a poněvadž při výběru funkcionářů pro kandidátky se hledí především ke stranické spolehlivosti a popularitě, svez se tu zpravidla vedle několika skutečně nadaných lidí (kteří zde ovšem příležitost k nějakému politickému uplatnění, vzdělání či zapracování nenaleznou) řada politických nedochůdčat různých stran, jež si zde vysluhují první zásluhy málo záviděnihodné kariéry stranických přísluhovačů.

Ten politický klíč byl pochopitelný a snad i nezbytný v době, kdy na fakultách byli posluchači už v prvních semestrech starší, kdy jich bylo nepoměrně méně a kdy především ještě některé zájmy universitní byly velmi úzce spojeny se zájmy politickými (počešťování university, odkatolicisování, svoboda učení atd.). Ostatně už v Pelclových „Rozhledech“ z roku 1893, v nichž se ještě o všechny uvedené požadavky velmi tuze bojuje, čteme o fakultní politice tato slova:

„Nejasnost pojmů, nedostatek důsledného politického přemýšlení jeví se tu (sc. na fakultách) příliš zřejmě. Odtud vyplývá věcná formální malichernost politických sporů ve studentstvu a malé poměrně výsledky veškeré studentské práce.“

To je všechno ještě dnes pravda, jenomže v míře zvýšené. Dnes je to fakultní politikaření v celém svém rozsahu už vlastně přežitkem a zachovává se patrně jen proto, že k jiné organizaci není iniciativy, ale ta od stranických exponentů, kteří jsou zde nyní jedinými iniciátory, ovšem nepříjde, poněvadž by tak stranám mohl ujít s pohodlného dosahu důležitý agitační materiál.

Jak se tvoří politický diletant.

Pro začátek studentova politického růstu má fakultní politikaření spíše význam nepříznivý, což je nesporné aspoň potud, pokud se v tomto prostředí plném malicherností rodí první zkušenosti našich mladých inteligentů, přicházejících ze střední školy v utěšené politické nevědomosti, nejvýše již odchovaných jen velenapínávkami zprávami dvacetihaléřových žurnálů (jsou-li z města) nebo krajinských týdeníků (pokud jsou z venkova). Poměr naší široké veřejnosti (zmítané na všechny strany klepařskými agitačními šlágry) je dnes už k politice tak prosycen nedůvěrou, že onen teprve vyspívající mladý inteligent narazí na laicky rozhořčené potvrzení hesla, k němuž se při povrchním sledování naší politické publicistiky dospěje tak snadno: že politika je špinavost a hašteřivost. Politické přednášky a knihy? To je všechno krásná teorie, ale ta se přece nikdy neuskuteční, poněvadž vládní protekcionářství, korupce a já nevím co ještě a hlavně nevzdělanost, pročez: v zájmu poklidu své duše starejmež se o „důležitější“ věci a na naši politickou erudici stačí — noviny. Zdá se, jako by si tito pánové a dámy ve své velké většině vůbec neuvědomovali, že zrovna na nich to bude záležet, jak ta politika bude vypadat za několik roků.

Další pravidelný postup jejich politického vývoje je přibližně tento: Při překotném chvatu, v jakém je dnes první starostí každého, aby se hospodářsky osamostatnil, nezbývá pro důležité události všedního dne na fakultách při přednáškách a pracích mnoho nadbytečného času. Politického vzdělávání svých členů chopí se též občas studující sami, ale to se dosud stalo po každé až v rámci jednotlivých politických partají, takže se v těch seminářích nenabývá politické erudice obecné. Nám by ovšem bylo především třeba vzdělanců, kteří teprve na jejím základě do jednotlivých stran vstupují. Poněvadž nevybíravost v prostředcích vlastní většině našich politických časopisů sotva na někoho, kdo se nedostal předem do stranických vod jinou cestou, působí povzbudivě pro studium politické práce, neobohatí se tedy ona blahá nevědomost průměrného našeho studenta, se kterou přišel ze střední školy, po dobu vysokoškolského studia o mnoho víc než o několik zkušeností, předložených mu hodně skresleně ostatně už asi z třetí ruky.

A tak místo žádoucího zdravého srdečného a bezprostředního poměru k úpravě předmětů veřejného zájmu začne ona skeptická nedůvěra člověka myjícího si ruce při všem, co jakkoliv s politikou souvisí, působit nejsilněji právě v době, kdy by měla začít už vlastní aktivní účast na úpravě těch veřejných zájmů. A toho další důsledek je, že náš průměrný mladý inteligent do veřejného života vstupuje bez náležité sebedůvěry, po-

kud jde o politickou připravenost (a tu maskuje zas buď nezájmem nebo prostě nediskutujícím radikalismem), ale hned s podmínkami, výhradami a příliš si vědom svého ohroženého zájmu soukromého. Má tudíž daleko více předpokladů k tomu, aby se přizpůsoboval, než aby tvořil nové cesty. Při tom se ovšem může přizpůsobovat jen tomu, co pronikl a poněvadž se vlastně pod povrch politické práce ještě pořádku nedostal, nemůže poskytnouti víc než práci politického diletanta.

Bylo u nás už několikrát velmi zřetelně napsáno, že svoboda ideologie v demokracii nemůže být ničím tak ohrožena, jako vzrůstajícím materiálním ohrožováním občanstva. Pisatel tohoto článku dotázal se letos při jedné příležitosti více než sto padesáti středoškolačků z poslední třídy a vysokoškolačků v prvním až třetím roce studií po jejich politických zájmech. Je velmi příznačné, že z více než sta písemných odpovědí bylo lze vysouditi, že odpovídající činí otázku své politické orientace závislou teprve na svém budoucím povolání. „Až podle toho, čím budu,“ píše někteří zcela otevřeně, kdežto ostatní to všelijak zaobalují. Z toho by se dalo vysoudit, že pravděpodobnost víry politiků, kteří prorokují politické stavovství, stoupá zároveň se vzrůstající krizí. My v tom vidíme spíš prospěchářství, jež má ovšem kořen ve velmi znepokojivém strachu o příští existenci po mnohaleté dřině. Vrátit se však k době, kdy pracovní prostředí určovalo svému okolí též barvu politického svědomí, to by byl krok zpět do mentality rakouské! A fakt, že stopy po této tendenci lze pozorovati hned při první větší krizi (která republiku potkala teprve několik let po revolučním nadšení), též i v řadách inteligentní mládeže dokazuje jen, jak velice je v těchto řadách ještě třeba výchovy k občanům schopným v příštích desíletích čestně pokračovati ve výstavbě politické tradice nového státu demokratického.

O nedostatku politického vzdělání.

S politickou výchovou našeho studentstva je to však (jak už jsme ostatně na několika místech naznačili) opravdu velmi málo utěšené. Jen docela nepatrná část studentů vstupuje u nás do politických stran na základě uvážení podepřené dostatečnou průpravou teoretickou. Elán, který ji u většiny politicky aktivních nahrazuje, vystačí ovšem jen velmi dočasně a dříve či později vede k myšlenkové závislosti, ale přesto je nám milejší než nezájem charakteristický pro většinu těch ostatních.

Vyjmáme z řeči presidenta T. G. Masaryka „Student a politika“ (posledně otištěné v roce 1923 v knihovně Studentské revue) několik vět toho se týkajících:

„Jak se má a může student postavit k určité straně? Má do ní vstoupit? Pokud v ní může být činným? Uvědomělý, již politicky vzdělaný student, ten si v té věci nalezne odpověď sám, ale má-li se dáti nějaké pravidlo všeobecné, tedy snad by se to dalo formulovat tak, že student může být ve straně hospitantem, v tom smyslu, jak se pojmu v politických stranách rozumívá. Já míním to, aby nemusil, stručně řečeno, přebíhat. Přebíháním nemíním jen vybírání, na tom by nebylo mnoho nesprávného, kdyby, nemaje prostředků ku přesvědčování, sám se — jak se říká — okoukal a skutečností sám se poučoval. Ale i to je potud nebezpečné, že je v tom i jakési vnitřní přebíhání, něco, čemu se každý z nás a člověk inteligentní rád vyhýbá, a proto bych to — povídám — formuloval: hospitovat, a aby také strany na studenta s toho hlediska pohlížely. Strana svědomitá bude svému studentovi poskytovat prostředky pro politické vzdělání.“

p o z n á m k y

160 hlasů, 47 prázdných lístků

Třebaže se u nás dosud nevyskytla strana, která by byla ochotna tak docela nezištně svým členům-studujícím vzdělání poskytovat, zdá se, že od roku 1909, kdy Masaryk uvedenou řeč proslovil, leccos se změnilo a to na prospěch studenta, který by se politikou chtěl zabývat.

Nejen že se od té doby podstatně změnilo politické prostředí společenské, ale přibýlo též českých odborných politických knih a přednášek (i poměrně přístupných), význam politiky pro veřejný život je stále evidentnější a chybí-li ještě něco podstatného, tedy je to soustavné uvedení do toho oboru, které by patrně povzbudilo mnohé z těch, kdož se dávají odstrašit na příklad rozsahem látky, jež ovšem stále roste. Již několik let se u nás řeší otázka, jaké stanovisko mají k politickému vzdělání zaujmouti školy. K nějaké obecnější reformě od profesorských dob Masarykových u nás v tomto směru však nedošlo a tudíž jak na vysoké (s výjimkou ovšem odborných škol politických), tak na střední škole záleží stále ještě docela jen na individualitě učitelů.

Za zmínku stojí pokus, který zavedli v posledních letech na universitě berlínské a kterým se pokoušejí čelit politické zdivočlosti, jež posedla část německého vysokoškolského studentstva. Znamenití odborníci podávají tu studentstvu každý týden ve stručném přehledu odborný výklad toho, co se v politice děje. Přednášky se konají pro posluchače všech fakult, a loni v tomto cyklu přednášel na příklad z Ženevy známý prof. Hoetsch o politice zahraniční, prof. Emil Lederer o vnitřním německém hospodářství a o nezaměstnanosti a ředitel berlínské novinářské školy univ. prof. Dovifat dokonce na téma: „Das aktuelle Ereignis im Spiegel der Tagespresse“. Jak se u německých vysokoškolských profesorů rozumí samo sebou, nešlo tu naprosto o hájení nějakých oficiálních stanovisk, ale prostě o teoretické vědecké zdůvodnění některých částí současné praxe, jež arci velmi často nebylo prosto též hodně ostré vědecké kritiky. Šlo jen o to, aby se u mladých inteligentů zabránilo paušálnímu kritisování, tak často pramenícímu jen z nepochopení. Morální úspěch těch přednášek byl mezi studentstvem vskutku neoceňitelný.

Z á v ě r.

Nejsme odborníky ve věcech školských a neradí bychom se pokoušeli o neodborné recepty. Chtěli jsme jen poukázat na naprostý nedostatek politické erudice u našeho studentstva a na nevýhody, které z toho plynou. Přes tyto nedostatky přicházející generace (které jsou totiž i pro nestudentskou mládež v politice u nás charakteristické) docela nic prozatím nenasvědčuje tomu, že by snad politice v našem veřejném životě ubývalo na důležitosti. Spíše opak je pravdou a o něčem takovém by se vůbec dalo mluvit teprve tehdy, kdyby ta nová generace prokázala, že politiku ve veřejném životě dovede něčím nahradit. Poněvadž nic takového se zatím nejeví, nezdá se těžkým uhadnout, kdo se konečně přizpůsobí. Není ovšem jedno, kdy a jak se přizpůsobí. Máme snad u nás čekat tak dlouho jako čekali v Německu, kde dnes vysokoškoláci tvoří velmi početný kádr hitlerovských úderných oddílů, což jsou přece přímo typy politických aktivistů s nepřekonatelnou chutí k politickým činům, ale bez erudice? Že i u nás je už nejvyšší čas, aby aspoň naše inteligentní mládež získala konečně k politice poměr poněkud srdečnější, bezprostřednější a reálnější než má dosud, zdá se nám býti docela mimo diskusi.

O. Weisl.

S nastoupením nové vlády nastoupil v poslanecké sněmovně také nový její předseda, úřadující místopředseda agrární strany dr. h. c. František Staněk. Kdo je Staněk, pán na Želetavě a mnohém jiném zbytkovém zboží, není třeba čtenářům Přítomnosti vykládat. Ale i kdyby nebyli četli Kocourkovu reportáž ze Želetavy, domyslili by se mnoho, všimnou-li si hlasovací matematiky, kterou byl Staněk předsedou sněmovny zvolen.

Koalice má ve sněmovně celkem 197 hlasů a předseda sněmovny, který by měl důvěru všech vládních stran — a důvěru mít je jediná jeho kvalifikace na toto místo — měl by tedy dostat 196 hlasů; v předpokladu ovšem, že jsou přítomni všichni poslanci a že sám pro sebe nehlasuje. Volba Staňkova přinesla však překvapení. Dostal pouze 160 hlasů, s nimiž bylo odevzdáno 47 prázdných lístků! To tedy znamená, že ze 197 koaličních poslanců nemá jich 37 důvěry k novému předsedovi. Je to procento dost značné, a možná, že politikovi citlivějšímu by to bylo příčinou, aby zaváhal, může-li s tak velkým procentem nedůvěry úřad předsedy sněmovny přijmout. Staněk však nezaváhal ani na okamžik.

Když za určitých okolností odcházel v roce 1922 z ministerstva zemědělství Staněk, Antonín Švehla se rozhodl, že ho nepříze už do žádné ze svých pozdějších vlád. Nevrátil se do ní ani dnes, ale stal se za to po prezidentovi republiky prvním mužem ve státě. To jest vyslovené pasivum na kontě Malypetrovy vlády. Pasiva, jež se ukázala dříve, než vláda začne účtovat.

Ty prázdné lístky daly výraz nespokojenosti, jež mezi mimoagrárními poslanci při Staňkově volbě byla a kterou některé temperamentnější povahy i z koaličních řad dávaly hlasitě najevo. Koaliční strany, či lépe řečeno jejich političtí vyjednavci, si usnadnili rozhodování o Staňkově volbě formulkou: „Mezi stranami je smlouva, že předseda sněmovny patří největší straně. Koho ta kandiduje, do toho nám nic není.“ A přece bylo! Sedmatřicet koaličních poslanců ukázalo hlasovacím lístkem, že jim každé koaliční ujednání není stravitelné se všemi chlupy. Sedmatřicet nevolilo, ale na lavičích české i německé sociální demokracie, národních socialistů i lidovců bylo mnoho těch, kteří museli své svědomí hodně hlasitě přehlušovat výklady, že oni sice . . ., ale že je tu stranická a koaliční disciplína, která jim velí volit toho, koho největší strana navrhla.

Tak byl tedy Staněk zvolen a musí to být zachováno pro budoucnost, kdyby se náhodou o tom vedly debaty, až bude odcházet.

Že nedůvěra vyjádřená těmi prázdnými lístky nebyla bez podstaty, ukázalo se hned první den: pan předseda si s sebou přivedl do presidia, kde úřadují čtyři koncepční úředníci, nového úředníka. Bude to prý jeho osobní tajemník, ačkoliv ti čtyři dosavadní úředníci i tuto funkci pro Tomáška a Malypetra se zdarem vykonávali. Nový úředník ve chvíli, kdy se má setřít až do krajnosti a kdy stát proto do svých služeb nikoho nepřijímá! Budeme se tedy muset pozpat, zda toho tajemníka za soukromé služby panu předsedovi platí stát, či platí-li si ho pan dr. h. c. Staněk ze svých soukromých příjmů.

„Já nejsem sám!“

Asi uprostřed září se prozradilo, že politický živostník a místopředseda senátu Emanuel Trčka je ošklivě namočen do úpadku jakési banky v Žilině a že státní zástupce ho proto stihá pro zločin podvodu a to hned podvodu dvojnásobného. Pan senátor Trčka si tehdy rychle sedl a napsal do orgánu své strany: „Já nebyl sám!“ A že jeho aférka se prý tak dlouho skrývala, protože jsou v ní namočení také pánové z jiných vládních stran a vůbec, opovázil-li se někdo na pana Trčku útočit, začne on mluvit o tom, co ví. To činí, místo aby se styděl za to, že je státní mocí podezříván z podvodu. To je asi tak běžná mentalita některých našich politiků, jimž strany daly mandáty, a jež ostatní poslanci a senátoři mezi sebou trpí.

Causa Trčkova je však poněkud složitější, než by se z dosavadního vyličení zdálo. Je horší, podíváme-li se na ni s hlediska čistoty veřejného života. Vezměme to od jeho vlastní, živnostensko-středostavovské strany: O tom krachu žilinské

banky se přece v této straně vědělo už dlouho. Kromě toho se v živnostenské straně docela dobře vědělo, že pan Trčka si opatřil z ministerstva železnice, dokud tam vládl kolegové J. V. Najman a Mlčoch, velké dodávky pražců na jméno neexistující firmy a že dodávky prodává pod rukou skutečným obchodníkům. Ale nikoho ani nenapadlo zeptat se u pana senátora, nebyl-li by tak laskav a nezálezi-li by do soukromí dříve, než to všechno praskne. Dokonce to trvalo půldruhého měsíce, než se živnostenská strana vzpamatovala a donutila Trčku k resignaci v senátě, půldruhého měsíce od chvíle, kdy už bylo všechno venku!

To se týká jaksi užší veřejné morálky, morálky politických živnostníků. Horší je to však s pány senátory. V senátě totiž předseda imunitního výboru, který měl Trčku vydat k trestnímu stíhání, ten pan předseda, agrárník Šelmeč, strčil Trčkova akta na rok do šuplíku, a hezky dospod, aby se na ně nepřišlo tak dlouho, dokud bude živnostenská strana v koalici. Podařilo se to panu senátorovi Šelmečovi, a kdo ví, byla-li by ta věc dodnes projednána, třebaže jsou živnostníci v opozici (ale nezapomeňme, že Trčka nebyl sám!), kdyby nebyl pustil povyk tisk. Trestní spisy místopředsedy senátu ležely rok s vědomím všech koaličních stran pod vrstvou prachu, a nikdo se dnes v senátě neptá, jak to chce pan Šelmeč ospravedlnit. A když opozice tvrdí, že praxe imunitního výboru je dvojaká, jiná pro členy vládní majority a jiná pro opozici, vidíte dokonce na všech koaličních obličejích uražený výraz!

Ale tahle Trčkovina nespada jen tak s nebe. Troufáme si dokonce tvrdit, že má hluboké kořeny v celém systému, jaký v naší poslanecké sněmovně a senátě za léta vybuchel. V systému mnohoobročnictví a ve shánce placených zástupců lidu po placených a výnosných funkcích. Člověk se už pomalu červená, píše-li slovo inkompatibilita, neboť o té neslučitelnosti poslanecké funkce se toho v obou sněmovnách už tolik nadeklamovalo! Máme dokonce zákon o neslučitelnosti, máme to znovu v zákoně bankovním, ale ještě na žádnou dobrou věc se nevyvalovalo ve sněmovně a v senátě tolik úsilí jako na to, jak najít cesty, kterými by se daly zákony o inkompatibilitě obejít. (Když se s tím před rokem vážně začalo, přehrály to inkompatibilitní výbory po dlouhých tahanicích na předsednictva komor, a neslučitelnost spí dál v zásuvkách presidíí.) Výsledek dvou rádně schválených zákonů je, že páni poslanci a senátoři sedí dál v Zemské bance, Hypoteční bance, ve dvaceti jiných soukromých bankách, v České spořitelně, ve Škodovce, Pražské železářské, Zbrojovce a bůhví kde. Mají-li s tím nějaké starosti, tedy jen ty, aby se o tom příliš nemluvalo mezi jejich voliči — a kdyby tak strana dala k jedné správné radě aspoň ještě jednu správnou radičku.

Neotřese-li poslanci a senátory případ živnostníka Trčky a způsob jeho obhajoby, že není sám, pak už jimi neotřese nic, a my už neuvěříme, že vůbec někdy bude zákon o inkompatibilitě plněn. Ale ať se potom nediví politické strany, z nichž vychází nejen všechna moc, ale také všechna tato demoralisace veřejného života, že jejich poslanci se bojí chodit do svých vlastních organizací na schůze, aby nebyli ukřičeni, a že ti, kteří jsou bez zaměstnání anebo nevydělají ani na holé živobytí, pokřikují na poslance a senátory ledacos o mnohoobročnictví a o zlodějnách.

M. A.

Střídání

K sjezdu německé sociální demokracie bylo podáno několik návrhů, které se týkaly zastoupení dělnictva ve vedení strany (vedle intelektuálů a zaměstnanců strany). Byl tu podán i návrh, aby stanovena byla i věková hranice (šedesát let) pro funkce ve straně, dále návrhy směřující k zlepšení kontaktu poslance s voličstvem a zase na druhé straně návrh, který by chtěl zaručit, aby poslanec se mohl věnovat plně a nerušeně své funkci. Jest vidět, že různé podněty týdeníků i revuí mají protějšek i v úvahách místních a jiných organizací politických stran. Tytéž bolesti politického života cítí se na různých místech. Bylo již jednou uvedeno, že v ústavě máme ustanovení, že nikdo nemůže být volen více než dvakrát po sobě prezidentem republiky. Ustanovení toto se nevztahuje na prvního presidenta. Jest tu vyjádřen princip velmi zdravý. Princip, který by měl být aplikován i v našem životě stranickém i politickém. Nesnáze našeho politického života i stranického života jest, že pracuje stále s týmiž lidmi. S lidmi, kteří — jak se to říká — jsou již zapracováni. Pracujeme s garniturou 28. října, ač rostoucí počet let od roku 1918 nám musí stále jasněji uvádět před oči, že nelze stále pracovat s toutéž politickou garniturou. Tu nehlédíme k tomu, že i mezi muži 28. října byli lidé, kteří selhali více než

dokonale. Chválíme si, že od té doby, co Němci vstoupili do vlády, máme tu možnost několika politických kombinací, což jest prospěšné potud, že každá majorita vládní nesmí si býti vědoma své nenahraditelnosti; není lepší kontrola než vědomí, že může přijít někdo jiný. Při tom však vedoucí garnitura zůstává táž. Nedorostli již za ta léta od převratu v jednotlivých stranách lidé, kteří by byli nejen ochotní (ochotných by bylo dosti), ale hlavně schopni vystřídat některé z dnešních vedoucích politiků? Nejde tu jistě o střídání pro střídání, pro zálibu v neustálých změnách. I t. zv. zapracovanost ve věcech politických má své stíny. Jest v ní nebezpečí, že jednotlivci úplně propadnou prostředí, v kterém léta pracují a které je vzdaluje od těch, jichž zájmy mají hájit. Vládnout u nás neznamená nic jiného, než neustále hledat kompromis. Pracuje-li se celá léta v prostředí, kde se vše točí kolem toho, jak najít kompromis, je tu nebezpečí, že politik pak ztrácí smysl pro směr, který má hájiti a nedovede se na něj podívat jinak, než pod zorným úhlem kompromisu. I když o kompromisu platí: odříkaného chleba největší kus, jsou směry, kterým tato atmosféra věčného kompromisu velmi málo prospívá. Neškodilo by v naší politice provésti častěji změny ve vůdcovských garniturách. Jsou úřady, které přesazují svoje úředníky, a to ne proto, že by títo úředníci se neosvědčili. I v politických stranách by mnohdy mnohému politikovi svědělo, kdyby se vrátil do kruhu, z něhož vyšel, dříve než se stal ministrem, aby tu načerpal nových zkušeností, aby věci viděl se zcela jiného hlediska než od ministerského stolu.

Sjezd německé sociální demokracie v Praze věnoval velkou pozornost otázce mládeže. Právem. Otázka mládeže jest pro socialismus dnes důležitější než kterákoliv jiná otázka; ale nejde jen o to, mít v organizacích mládež. Jde o to, jak pomalu omlazovat dnešní strany. Toho lze dosáhnouti tím, že postupně bude vyměňována vůdcovská garnitura. Snad se najdou noví, snad mladí lidé.

V. G.

Czech

Byl to zejména „Večer“, který čas od času přišel se zprávou, že s ministrem dr. Czechem jest v německé sociálně demokratické straně nespokojenost. Ve skutečnosti bylo to však tak, že nespokojeni s Czechem byli majitelé domů, které v agrární straně organizuje dr. Kalaš. Tvrdilo se také, že německá sociální demokracie jest tísněna hakenkreuzery a že chce přejít do opozice. Přišel sjezd německé sociální demokracie a ukázal, že tato strana stojí plně za Czechem a že jest ochotna i nadále zůstatí ve vládě. Ti, kteří chtěli, aby strana šla do opozice, tvořili asi dvacetinu všech zástupců jednotlivých organizací. Sjezd německé sociálně demokratické strany zkazil radost těm, kteří se domnívali, že sjezd německé sociální demokracie splní jejich toužebné přání. Za Czechem stojí jeho strana věrněji než národně demokratičtí lidé za dr. Hodačem nebo dr. Kramářem, nebo agrárníci za senátorem Vraným.

Po jedné stránce byl sjezd německé sociálně demokratické strany zajímavý: nechtěl být sjezdem, který za každou cenu chtěl zdůrazniti jednotu strany, aby druhé strany viděly jen slavnostní duhu. Diskuse byla velmi živá a měla svoji vysokou úroveň, která ukazuje, že by bylo jen správné, kdyby naše strany upustily od manifestačních sjezdů, sjezdů jednoty, která jest předem aranžována, ale aby se staly místem, kde by byla možná výměna názorů.

Czech na tomto sjezdu ukázal, že má svoji stranu za sebou. Jest to jen jeho práce, která mu získává tuto důvěru. Proto také svůj referát nezaložil retoričky, nýbrž prostě mluvil o tom, co dělal ve svém resortu. Sjezd německé sociální demokracie hodně zklamal odpůrce socialismu. Byla podřezána spolupráce sociálně demokratických stran, byla schválena aktivistická linie strany, byl vysloven souhlas s Czechem. Tedy dosti, co stačí na zklamání těch, kteří snili o tom, že strana pošle Czecha tam, kde by ho chtěli mít: z vlády ven.

V. G.

Smutná bilance

Všeobecná kulturní úroveň je udržována převážně t. zv. středním stavem úřednictva se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, a jeho kádrem jsou státní zaměstnanci s příjmy od 1000 do 2500 Kč měsíčně. Dokazuje to nejen běžná zkušenost, ale i kulturní instituce samy, a pokud se knižního trhu týče, v „Rozhovorech s nakladateli“ dosvědčují títo, že hlavními odběrateli hodnotné literatury jsou příslušníci této veliké skupiny zaměstnanectva.

Protože jejich plat bude snížen a to ve většině případů citelně, začněme trochu počítat, t. j. přihlédneme ke skutečnosti,

ktará nedovolí väčšine z nich kúpiť si dobrú knihu, donutí je s díky odmietnuť pozvaní na akademii, vstupenku do divadla, koncertu, vrátiť pozvaní k subskripcii literárnej novinky, vystupovať z stavovskej organizácie, prostredie proti své vůli jsou vyžazeni z účasti na všem, co je nezbytným požadavkem kulturní spolupráce.

Cifry. Uvažujeme o státním zaměstnanci s příjmem Kč 2000 měsíčně, otcí dvou dětí; tedy 4členná rodina. Odebírá noviny, t. j. ročně Kč 240.—, odborný časopis, ročně Kč 30.—, je členem stavovské organizace, ročně Kč 40.—, odebírá dvě díla v sešitovém vydání, ročně cca Kč 200.—, koupí si do roka 5 knih, ať literárně ceněné nebo odborné, t. j. cca Kč 200.—, dvakrát za měsíc jde do divadla (v menších městech je to akademie, ochotnické divadlo, spol. večírek, v nehorším nebo nejlepším případě kino) dvě osoby ročně cca Kč 400.—, přispěje při sbírkách, ať na místní věci, nebo celostátní humanitní účely, ročně Kč 50.—. Děti v zimních měsících pošle v neděli do loutkového divadla, nebo na dětská divadelní představení, za období cca Kč 50.—. V jarních a letních nedělích chce dát dětem i sobě možnost pobytu na zdravém vzduchu, v lese, cestou vlakem, autobusem průměrně za období Kč 250.—. A na mnohé nutné věci podle individuálních zájmů a místní potřeby připočítáme Kč 200.— a dostaneme ročně Kč 1660.—. Po provedeném snížení, které přibližně činí právě tolik (snad o něco méně) mu nezbyde na toto všechno ani haléře. Podotýkáme, že nemáme na mysli konkrétní případy, nýbrž jsou to cifry průměrně vzaté, ale odpovídající skutečným poměrům.

A co z toho plyne: Aby zaměstnanec zachoval existenci rodiny, a to je přece prvním požadavkem, musí se zříci všech těchto životních nutností druhého řádu, toho mála, kterým udržoval sotva dostačující tempo s všeobecným pokrokem a na které jen s velkým sebezapřením vynaložil na jiné straně ušetřený peněz. Je mu v pravém slova smyslu vzata možnost, aby mohl sledovat pokrok, kulturu, jít s duchem času — prostě, aby mohl kulturně žít. Jaké jsou, resp. budou hospodářské důsledky všeho toho, dovede si každý snadno představit.

Jsou ovšem místa, kde tuto ztrátu jednoduše tak nepocítí, neboť žije v městech s dobře vybavenými knihovnami, čítárnami a j. kulturními podniky, volně, anebo za nepatrný poplatek přístupnými, ale jsou místa, a těch je většina, kde tyto instituce jsou v počátcích, nebo v stavu zanedbaném a to vlivem nepříznivých hospodářských poměrů, a kde takový člověk je vlastně vodítkem, ukazovatelem nových věcí, kultury, spolupracovníkem na vzdělávání svých spoluobčanů, a zde dostane se do situace velmi ubohé a trpké pro člověka, toužícího marně po té trošce vyšších hodnot.

A řešení: Snad trochu by pomohlo, aby stavovské organizace snížily příspěvky, aby sníženo bylo předplatné na časopisy, které odborník nutně musí číst, aby vstupné do všech kulturních podniků bylo sníženo, aby prostě cenová výše všeho, na čem zaměstnanec je účasten a co zahrnujeme pod název kulturních podniků, byla úměrně k redukci platů stát. zaměstnanců snížena. Jinak nezbyvá nic jiného, než mnohé, ne-li všechny z oněch minimálních položek škrtnout. *djh.*

Český film — l'enfant terrible

Letošní filmovou sezonu zahájil český film opravdu slibně. Po úspěšném uvedení Innemann-Vančurova filmu „Před maturitou“, Slavinským švihně zfilmované Wernerovy divadelní veselohry „Právo na hrách“ a Mac Fričova „Kantora Ideála“, dostali jsme se všichni mimoděk do optimistické nálady. Nejblíže budoucnost jsme si již kreslili v růžových barvách, a hlasy vytrvalých skeptiků byly co nejrozhodněji umlčovány poukazem na ty tři vlastovky, věstící příchod jara české kinematografie. Tato slavnostní nálada potrvála asi měsíc. Se zájmem byla sledována práce našich filmařů a s napětím očekávány jejich další projevy. Hlad po nových filmech byl zejména letos uměle zvýšen nově zavedenými a po prvé v plné sezoně uplatňovanými kontingentními a devisovými nařízeními, která již v prvních měsících omezila pražské premiéry zahraničních filmů na pouhou polovinu jich loňského počtu.

Konečně byl uveden další český film s populární dvojicí Voskovec-Werich — „Peníze nebo život“. Uspokojení nebylo již tak jednomyslné. Četné nedostatky, které se filmu vytýkaly, byly však vesměs rázu filmově-estetického a všeobecně se filmu přičítalo k dobru, že autoři nikde nepřekročili hranice vkusu, hleděli vnést nové veseloherní prvky do českého filmu a odpoutati jej konečně od banálního pivního humoru, jímž u nás nikdy nebylo šetřeno. Že se autorům a režisérovi Honzlovi nepodařilo přenést s plným zdarem živý humor Osvobozeného divadla na projekční plátna kin bylo zaviněno jednak nedostatečně propracovaným libretem, jednak těžko-

pádnou rukou režiséra — filmového nováčka. Přes to vše je film „Peníze nebo život“ při dosavadní mizerné úrovni českého filmu jistě nadprůměrný.

Leč to, co se dostalo pod ochrannou známku „český film“ v posledních týdnech do pražských kin, to nás znovu uvádí do zoufalé nálady. Opětne začínáme vážně pochybovati o talentu našich filmařů. Opětne toneme v hlubokém pesimismu a marně přemýšlíme o příčinách bídy a nemohoucnosti naší ne právě již mladé filmové produkce. Nemluvme ani o Biňovcovu filmu „Pepina Rejholcová“. Je to pouze nový, surový útok na tak dost nízký již vkus našeho obecnstva a zaslouhuje jedině bezvýhradně odsouzení. Ponechme stranou i Mac Fričovu „Sestru Angeliku“. Je stavěna na banálním, kalendářovém libretu, kde veškerá poctivá práce snaživého a talentovaného režiséra nutně musela přijíti vniče. Nelze však pomlčet o Krňanského filmu „Zapadli vlastenci“, který vyznívá jako nové otevřené přiznání k naší duchovní malosti. Ubohý Rais. Naše pověstné již filmové maloměšťáctví se tu zase jednou dostává ke slovu. Po dvě hodiny nic než prázdná patetická slova a sentimentální pohlednicové obrázky. Obchod s nevkušem je zavrženímhodný, ale v dnešní době honu za ziskem je pochopitelný. Obchod s papírovým nacionalismem a přeexponovanou sentimentální romantikou neuměle oživané národní minulosti je však trestuhodný. A působí přímo provokativně, je-li takové „za-každou-cenu-české“ zboží, jako je film „Zapadli vlastenci“, věnováno, jak se můžeme dočísti v jednom z úvodních titulků, prezidentovi Masarykovi. To by se nemělo již nikdy opakovat, neboť je to větší nevkus než kterákoliv bezvýznamná „Pepina Rejholcová“. Vždyť každá dedikace zavazuje, zejména jde-li o dedikaci samotnému prezidentu republiky. O pochybném vkusu výrobců by se však mohlo mluvíti i na jiných místech filmu (na př. zpívá-li hlavní hrdina státní hymnu „Kde domov můj“ v typickém přednesu německých filmových operet).

K umělecké revokaci historie je vždy a především zapotřebí vkusu a citu. Nacionalismus pro kšeft se pravidelně jeví nejenom směšným, ale vzbuzuje u inteligentního člověka vždy trapný pocit kulturní prostituce. Na nacionálně-výchovné filmy jsou naši filmaři skuteční „majstři“. Až do nedávna to bývalo výhradně doménou režiséra Innemanna, kde v dobré paměti jsou ještě jeho „Plukovník Švec“, „Fidlovačka“ a „Psohlavci“, také více méně s úspěchem řešící obchodní exploitační nacionalismu. Nyní přichází i Krňanský s jeho troškou. Více maloměšťáctví — méně režisérské rutiny; více pathosu — méně smyslu pro dějový spád. Jinak se nic nezměnilo. Hlavní věc, že vznikl film uznaný za kulturně výchovný — tedy osvobozený od tíživých daní a dávek; film uznaný za mládeži přístupný. Ne příliš vysoké výrobní jeho náklady budou tak snadno uhrazeny a zisk pánů podnikatelů je více než jistý. A proto:

Ať žije nacionalismus!

A podporujte český film!

Jára Brož.

Kdo vede strany?

Velmi často se vytýká, že ve vedení socialistických stran jsou málo zastoupeni dělníci. Nesocialistické strany na to velmi často poukazují, protože se domnívají, že tím vnesou nedůvěru mezi dělníky. Jedná se tu však o zjev, který není vlastní jen stranám dělnickým.

Nedávno konal se sjezd agrární strany; jeho práce se rozběhla do řady komisí. O jejich práci referoval „Venkov“, který uvedl také jména (a i povolání) těch, kteří v těchto komisích zasáhli do debaty. Všimáme-li si povolání těchto debatérů v komisích, poznáváme, že tu debatovali z valné části nerolníci, svoji profesi neagrárníci. Tak na př. v referátu o komisii kulturní není mezi debatéry uveden ani jeden rolník; debatovali tu řídící učitelé, učitelé, profesori, inspektoři, vřehní odboroví radové atd. — V komisii zemědělské debatovali sice rolníci a statkáři, ale také sekční šéfové (2), rada zemského soudu, rada výzkumného ústavu, zemský stav. rada, ředitel státního hřebčince atd. — V komisii programové a organizační vedli hlavní slovo tajemníci (4), advokáti (3), ministerský rada, úředník st. drah, odb. učitel atd. — V komisii pro pozemkovou a lesní reformu ujal se slova hodně rolníků, domkářů (15), statkářů (3) i lesní dělníků; zato však poměrně méně jich mluvílo v komisii samosprávné, kde mluvili i advokáti (2), mlynáři (2), říd. učitel, radové (2), okresní náčelník, v. komisař okresního úřadu atd. — I v komisii národohospodářské mluvili nerolníci (docent, dr., ing., železniční rada, dirigent, ředitel rolnické vzájm. pojišťovny; podobně tomu bylo i v komisii obchodně politické, kde ujal se slova ředitel gymnasia

sia, ministerský rada, ředitel firmy Baťa, v. odb. rada; v komisi sociálně politické vedle rolníků debatovali profesori (2), vedle deputátů architekt a lékař, vedle statkáře ředitel Národního muzea, přednosta úřadu práce, přednosta Všeob. pensijního ústavu, tajemník EZS atd.

Vidíme, že v komisích sjezdu agrární strany značnou měrou hovořili nerolníci, nestatkáři, lidé, kteří nejsou živi z bezprostřední práce zemědělské. Zjev z dělnických stran má svůj velmi výrazný protějšek v stavovské straně agrární. Je to přirozeno. Agrární strana má své instituce, má svůj průmysl; zemědělství má své výzkumné ústavy, zemědělská agenda se soustřeďuje v různých státních i jiných úřadech. Tím si vysvětlujeme, že v agrární straně nejsou jen rolníci; tu nehlédíme k tomu, že nejsilnější strana ve státě má značnou sílu přítavnou i v těch vrstvách, které nejsou živy z výtěžku práce na půdě.

U socialistických stran přistupuje ještě jiný fakt: nejsou jen stranami stavovskými; jsou nositelem názoru, jak změnit organizaci společnosti, aby byla lepší, účelnější, sociálně a hospodářsky spravedlivější než dosud. Člověk daleko nemusí být dělníkem, aby byl socialistou. Tím si vysvětlíme, proč často dělnické strany jsou vedeny nedělníky. Konec konců záleží na lidech. Byli dělníci vůdcové, kteří se vypracovali z dělníků k vysoké politické a kulturní úrovni; byli zase takoví, kteří začali jako dělníci a udělali v dělnickém hnutí kariéru, na jejímž vrcholu se již — hlavně osobním životem — rozcházel s duší prostředí, z něhož vyšli. A zase byli četní dělníci vůdcové, kteří nezačali jako dělníci, jejichž profese byla na druhém břehu, a přece jsou to lidé, kteří právem mají důvěru dělnictva. Záleží v prvé řadě na lidech. Nelze vyčítat, jsou-li v popředí dělnického hnutí nedělníci, právě tak jako jsou-li v agrární straně ve vedení nezemědělci. Záleží na tom, jak chápou svoji vůdcovskou roli. V. F.

Tisková oprava podle § 19

„Není pravdou, že Donát si koupil stejný vůz jako předseda sněmovny Jan Malypetr letos v zimě, právě v týdnu, kdy dala vláda v senátě odhlasovati, aby se státním zaměstnancům vzal vánoční příspěvek. Pravdou je naopak, že tehdy vůz koupilo předsednictvo senátu pro své účely.“

politika

Boj v Lize pro lidská práva

Z denních listů je známo, že v Lize pro lidská práva bylo svrženo předsednictvo a zvoleno jiné. Vyptali jsme se na příčiny těchto událostí jednoho z členů odstupujícího předsednictva a jeho informace zde podáváme. Zdá se, že události v Lize daly za pravdu naší skepsi vůči této instituci. Zcela za pravdu nám dali aspoň lidé, kteří Ligu vedli a jichž jsme se na tyto události vyptali. Není bez zajímavosti, že nyní propadli stejné skepsi, s jakou jsme se my dívali na jejich působení v nesourodé společnosti od začátku, který hned byl kamenem úrazu.

Liga pro lidská práva byla u nás založena na podnět Francouzů. Působila několik let a nepronikla do veřejnosti. K popularitě jí měl pomoci vzor říšskoněmecké Ligy, který měl smazat nezdar imitace francouzské. Tento pokus vyšel z pražských zednářských lóží a vyjednávání trvalo velmi dlouho. V Lize bylo od začátku více Němců, to jest německých Židů, nežli Čechů. Tato skutečnost působila velké nesnáze, protože Liga neměla být ani organizací národnostní, ani odbočkou zednářských lóží. Tato německá většina strhla přirozeně na sebe více vlivu. Prakticky to znamenalo, že vrchu nabyla ideologie německá. Německá liga byla proti fran-

couzské velmi radikální a dobyla několika velmi pěkných výsledků v zápase proti trestu smrti. Byla antimilitaristická a působila pro dorozumění Německa s Francií, Polskem a s Československem. Měla však velkou nevýhodu, která spočívala v metodě: nedovedla si získat zájem německého lidu. Byla příliš negativní, příliš ochotná podceňovat všechno, v čem byla německá původnost, příliš mírová a západní, takže budila doma podezření, že pracuje pro cizinu. Měla všechny chyby a nedostatek praktické lidovosti, na které ztroskotává německé levicové hnutí vůbec.

V pražské Lize vládla dlouho nejasnost v tom, co se má vlastně dělat, a v jejím předsednictvu bylo málo nálady pokračovat ve vzoru německém a zavádět metody, které vzbudily více nedůvěry než porozumění. K těmto neznámým programovým, které naši Ligu provázely od začátku, přistoupily i nepořádky spolkové, působící organizační zmatek, zcela podobné všem spolkovým nepříjemnostem osobním: cíle rovnaly se osobní prestiži, která zatlačovala vlastní poslání Ligy. Skupina, která šla za německým vzorem, chtěla působit hlavně agitací ve veřejnosti: zápasy s policií, demonstracemi, protesty proti soudům. Tato skupina byla vedena německým pražským advokátem drem Billem. Její materiál spočíval v událostech, vyvolaných krizí: v srážkách četnictva s komunistickými demonstranty, v nepochopitelných a špatně připravených akcích se strany státu a v omylech anebo nezpůsobivosti vysoké byrokracie. Tu bylo možno protestovat, mluvit o posvátnosti života a bouřit veřejnost, ovšem s rizikem, že se upadne do demagogie, proti které měla Liga hlavně bojovat. S mezinárodní strany se žádalo, aby Liga zakročila pro Tuku — lechtivá příležitost k projevům proti soudům a k vykřikování nespravedlnosti. Tato metoda: rozčilování veřejnosti, vedla Ligu do nebezpečné blízkosti agitace komunistické a byla komunisty vítána, i když do té doby nebylo vskutku ve vedení Ligy ani jediného komunisty a ani ideologii komunistickou tam nikdo nehájil.

Druhá skupina v Lize, představovaná Čechy a i některými německými Židy, žádala především drobnou práci, kterou viděla v pomoci, poskytnuté lidem, již se na ni obraceli v nesnázích s domácími a cizími úřady — tedy úkol spíše humanitní. Vedle toho měla Liga bojovat pro internacionalismus, pro dorozumění národnostní, proti válce a proti trestu smrti. Boj měl být veden tak, aby se docílovalo pozitivních výsledků a připraveně i informačně. Nešlo jen o kraval ve veřejnosti. Ale i v této skupině vznikaly nesnáze, neboť někteří její lidé, politicky organizovaní, snažili se vést Ligu takovým způsobem, aby zachovali loyálnost k vlastním stranám. V organizaci, která chtěla být nadřazena politickým stranám, působilo by to obtíže, i když se tyto věci řešily kompromisem. Konečně velké obtíže působil zvláště nedostatek praktické loyálnosti k domácím problémům, tedy to, co podráží nohy lize německé a co se u nás vyskytlo v daleko větším měřítku.

Tyto dva směry bylo těžko srovnat. Nebylo možno uvést v soulad ani frakce obou skupin; konečně členstvo Ligy počalo se rekrutovat čím dál tím víc z lidí levicových, od komunistů těžko rozeznatelných. Obtíže byly tak velké, že Liga nesvolávala členských schůzí a

schůze, svolaná o trestu smrti, působila tak rozháraně, že ji skoro ovládli komunisté, jejichž návštěva nahradila nepřítomnost vlastního členstva. Ani ve výboru nebylo možno dostat se k zásadní rozpravě programové. Na konec stanoveny byly jediným programem, který Liga mohla vypracovat. Jinak její stanovisko bylo nejasné a nejisté a záviselo na temperamentu jednotlivých členů. Prakticky to znamenalo rozvrat, který se dostavil, když členstvo muselo spoléhat na výbor, ve kterém panoval zmatek a nesnáze osobního rázu. Projevy dra Billa byly veřejností pokládány za projevy Ligy. Jeho vystupování poškodilo i nepatrné sympatie českých lidí. Porotní případ Horákův, za jehož řešení byla činěna Liga odpovědnou, bezmála ji rozvrátil, protože členové výboru ukazovali na to, že věc pořádal a vedl dr. Bill bez pověření výboru. Ukázalo se také, že veřejnost dobře vycítila rozpaky a nepořádky v Lize, a česká neúčast dostoupila konečně vrcholu.

Předseda prof. Emanuel Rádl vyvodil konečně důsledky a po osobní aféře s drem Billem položil podmínky pro svou další účast: odstranění dra Billa z výboru, přeorientování Ligy takovým způsobem, aby odpovídala domácí ideologii s větším vlivem českým a seminář, v kterém by vychoval několik lidí v této ideologii Ligy. Po inscenování skandálu na poslední valné hromadě, kde se útočilo na prof. Rádlu, který se za této osobní situace uchránil, došlo konečně k rozvratu.

Co bude dál s Ligou, lze si těžko představit. Zdá se, že Liga bude patrně vedena levou frontou. Jistě jediné levá fronta může dát Lize nějaký směr, to jest svůj směr. Ale potom ovšem bude zachováno pouze jméno Ligy, neboť lidská práva a komunismus se sobě přičí jako katolictví a volná myšlenka. Prakticky byli za Ligu odpovědni Židé, neboť to byl spolek na jejich ochranu a skrze Ligu měli Židé pomoci v národnostním sporu u nás.

Lidské právo: individuální svoboda a odpovědnost, postavená proti nacionálnímu a komunistickému kolektivismu, pomoc jednotlivcům v jejich zápasech s mechanismem zákonů, národnostním dorozuměním, utonulo v tomto případě v lidských sporech. Velké programy ohrnuly nos nad drobnou a obtížnou skutečností.

literatura a umění

Hovory s nakladateli

XIV.

SKUPINA PRAŽSKÝCH NĚMCŮ.

(K. André, J. G. Calve, Taussig & Taussig.)

Tyto hovory by měly podstatnou mezeru, kdyby v nich byly vynechány některé německé pražské závody a to zvláště tři, které se mohou pochlubit starou tradicí. Ryze nakladatelského podnikání u nich najdeme velmi málo z důvodů, jež v rozhovoru vyložil majitel firmy André. Protože je tu příležitost nahlédnout zblízka do knižního trhu s německé strany, se strany nezvyklé a velmi málo známé, hledal jsem rozšíření tohoto obzoru také v oboru knihkupeckém a v oboru antikvariátu, proslulém ve dvou z námi sledovaných podniků daleko za hranicemi.

1. ARTHUR HELLER, spolumajitel firmy K. André.

V čísle 3. Havířské ulice, v paláci „Praha“, docela blízko Stavovského divadla, se zařídil moderním způsobem největší pražský německý závod knižní, Karel André. Nynější majitel firmy, která slavila v roce čtyřřicetém stoleté jubileum, je Arthur Heller. Než se dovíme, co chceme vědět, budeme musít přijít několikrát za ním do jeho malé, účelně vybavené ředitelny, z níž je vidět i slyšet celý závod, vždycky tak silně frekventovaný, jako by byla už plná vánoční sezona.

Firmu založil roku 1824 Karl André, který obchodoval knihami na Starém rynku a vydával staré pohledy na Prahu, v různých formátech. Jedno z alb, jež vyšlo jeho nákladem, se jmenuje „Prag im XIX. Jahrhundert“. Jsou to skvělé Morstadtovy listy, zachycující fotograficky přesným a při tom náladově zdramatisovaným způsobem obrazy Prahy, pro naše oči po tolika změnách docela exotické. Vydával také různé průvodce Prahou, průvodce, jejichž obrazová výprava nebyla ničím v nové době předstížena. Jsou to ocelorytiny tak dokumentární ve své drobnokresbě a při tom plné dobové poesie. Ale tu se — od roku 1835 — připojuje do firmy ke jménu André nový společník, a tak se na příště bude tisknouti:

Borrosch und André,
Buch- und Kunst-Händler.

Za Borrosche došlo k historicky neobyčejně zajímavé edici: Společnost vlasteneckého musea vypsala soutěž na historickou práci, v roce 1827. Protože do soutěže nepřišla ve stanoveném čase ani jediná práce, byla lhůta prodloužena do roku 1829. Toho roku došla jediná práce, pod heslem „Plus ultra“. Přes to, že byla jediná, byla vzata v úvahu. Při tom bylo porotou uznáno, že nejen odpovídá všem požadavkům, stanoveným v podmínkách soutěže, ale že otvírá nové a důležitější obzory. Dne 24. ledna 1830 byla udělena cena této práci. Když byla otevřena obálka, nalezeno v ní jméno autora:

Franz Palacký, Redacteur der beiden Zeitschriften unseres Vaterländischen Museums.

Bylo to dílo „W ü r d i g u n g d e r a l t e n b ö h m i s c h e n G e s c h i c h t s c h r e i b e r“, obsahující úvod a dvacet jednu kapitolu na 308 stranách. Dole na titulním listě čteme: Prag — In Commission bei A. Borrosch — 1830. Tak se stal Borrosch, společník Andréův prvním nakladatelem Františka Palackého.

Proč a jak společník Borrosch odešel a kam se poděl, není známo. A tak ve firmě čteme potom už jen jméno A n d r é, až do dneška, ačkoliv se majitelé změnili. Tak se jimi stávají až do roku 1910 R e i c h e n e c k e r a všem Pražanům té doby dobře známý Max B e r w a l d. R. 1910 přicházejí majitelé noví, Arthur H e l l e r, působící dříve v oboru tiskárenském, a J. M. B r e g h a, knihkupec. Bylo to za Berwalda, kdy se podnik přestěhoval do Modré hvězdy na Příkopech, později naproti, k Prašné bráně, kde ho už jako starou zkušenost pamatují příslušníci mladších generací. Roku 1929 se závod přestěhoval ke Stavovskému divadlu do Havířské ulice.

Čím se zabýváte nakladatelsky? Nebylo by možné vydávat více?

Nakladatelsky je pro nás situace velmi nepříznivá. Na velký říšskoněmecký trh se nedostaneme, v tom směru máme trvale špatné zkušenosti. Jsem toho ná-

zoru — a to také říkám každému autoru, který přijde ke mně nabízet rukopis — že je mnohem lépe, vydávat knihy u říšskoněmeckých nakladatelů, třebaš ne těch největších. Protože tím má zajištěn kromě našeho trhu i trh říšskoněmecký. Naš trh absolutně nestačí a naši knižní produkci Němci neprodávají, ne snad speciálně proto, že to vyšlo u nás, ale proto, že říšskoněmecký knihkupec, nehledě bohužel k vzácným výjimkám, není importérem. Dovoz knih je mu nezvyklou věcí.

Nedaly by se najít pro vaše nakladatelství knihy speciálně zajímavé pro německé čtenáře v ČSR?

Hledal jsem takové knihy, ale nevěřil byste, jak je jich málo. Byly to knihy lokálního zájmu. Vydal jsem na zkoušku knihu Egona Erwina Kische „Soldat in Prager Korps“, v 5000 výtiscích. Kniha byla potom přeložena do češtiny a do ruštiny. V Rusku se jí prodalo půl milionu. Pokračováním starých publikací o Praze — „Gemälde von Prag“, které dosáhlo, jak vidíte, už v roce 1869 devátého vydání, je kniha o Staré Praze s rytinami Huga Steinera - Praga. S ilustracemi téhož umělce jsme vydali knihu Hauschnerové „Tod des Löwen“, ale to jen ve 300 výtiscích. Kolik jsme z nich prodali? Sto padesát, polovina je na skladě, je to drahé, luxusní vydání. Jak vidíte, snažil jsem se podchytit lokální zájem čtenářstva, ale opakuji, náš domácí trh je na to velmi malý, říšskoněmecká nakladatelství vydávají knihy pro sto milionů Němců a němečtí i čeští knihkupci jsou zvyklí kupovat u nich. Vyjde-li německá kniha v ČSR, je pohřbena.

Pozorujete změnu v poměru našich Němců k české kultuře, k české knize? Kupuje mladá německá generace české knihy v originále?

Po převratu rozhodně změna nastala, ačkoliv musím zdůraznit, že jsme měli i před válkou nemalý kádr stálých německých zájemců o české knihy v originále. Po válce začíná tento zájem už u malého dítěte v německé rodině. Vedle obrázkových knih německých se kupují obrázkové knihy české. A tak se německé dítě učí vlastně současně s německou i českou abecedou a s ní vstupuje přirozeně i do českého kulturního světa. Nechci říci, že je to pravidlo, ale takové případy se opakují stále častěji. Na rozdíl od mladé české generace, u níž znalost němčiny je podle mého názoru nepatrná, mladá generace německá se po převratu zdokonalila v češtině pozoruhodnou měrou. Kolik je mezi vašimi kolegy lidí, schopných plynne a správně německé konverzace?

Čtou se také německé knihy v českém překladu, pro zdokonalení v češtině. Tam, kde originál je tak typický, že překlad, i kdyby existoval, nemůže vystihnout jádro díla, se čte v češtině. Rozdíl proti předválečným dobám je ohromný právě ve spotřebě původní české beletrie, menší ve vědecké a speciální literatuře, což je přirozeno. Ale to je všeobecné, u mladých i starých Němců, v celém komplexu je o češtinu a českou kulturu mnohem větší zájem než dříve, ano, ženské čtenářstvo nevyjímaje. Platí to nejen o literatuře, ale také o umění výtvarném, o architektuře, divadle, hudbě. Abychom se soustředili na české knihy: je pravda, že jich prodám mnohem víc než dříve, ale je také pravda, že v poměru k celkovému obratu našeho závodu to nepředstavuje velkou položku.

Které české beletristy kupuje vaše klientela pro jejich typičnost a neseadnou přeložitelnost? A co na nich podle vašeho názoru Němce zajímá?

Němce zajímá v české literatuře to, co je zajímavá na příklad v hudbě Smetany, Dvořáka, Weinberga a Křičky: to, čím se liší české od německého. Originální český projev v literatuře, to je pro naše Němce nové okno do světa. Co má v němčině, to už tak nepotřebuje. Vybírá si z české literatury kladné, pozitivní hodnoty. Ty negativní posuzuje jako soukromou věc mezi Čechy. Pozitivní je to, co mu něco dá, to plus, jeho zisk.

Zajímavý po této stránce byl na příklad „Dobrý v o j á k Š v e j k“. V některých vrstvách českých čtenářů byl chápán docela jinak než s naší strany. Zatím co se některé české vrstvy cítily Švejkem uraženy a co ho odmítaly, viděli naši Němci ve Švejkovi hodnoty ryze lidské, nadnárodní, ovšem s lokálním rázem. To, co s české strany bylo řečeno proti Švejkovi, zůstávalo německému čtenáři lhostejné, nebo v tom aspoň neviděl nic zvláštního.

Ostatní čeští autoři? Nový překlad knihy Karla Čapka „Jahr des Gärtners“ — to vidím už dnes — bude u nás značným úspěchem. Na vánoce budu prodávat tuto knihu — jak aspoň doufám — jako čerstvé housky. Je to lidské a při tom typicky české. Nemíto humor, jaký jsme zvyklí číst v českých listech humoristických, je to humor vyplývající z duše filosofické, z duše, která i v nejmenších drobnostech všedního dne vidí příznak světové souvislosti a světového dění. Čapkův humor bych mohl po stránce jeho pochopení všedobrotivosti srovnat jen s humorem Jerome Klapky Jerome a to jeho „Tři mužů ve člunu“. Musil jsem si dát otázku, zda tato podobnost nesouvisí s tím, že Jerome měl matku Češku.

Mezi autory, jež čtou naši Němci pro jejich typičnost v originále, patří Jaroslav Durych, který začal z důvodů, o nichž jsem se už zmínil, zajímat Němce ve větší míře teprve od svého románu „Bloudění“. Patří sem také J. S. Machar, většinou svých děl, hlavně básněmi. Machara musím mít stále na skladě: zájem o jeho dílo šel od „Říma“ a „Kriminálu“ až do dnešního dne, minulý týden jsme prodali značný počet svazků. Zvláštní pozici má u nás T. G. Masaryk, který je náš starý, už předválečný autor. Myslím hlavně na knihy: „Masarykprozesse“, „Humor's Skepsis“, „Weltanschauung und Lebensauffassung“, „Versuch einer konkreten Logik“. Přirozeně byl také veliký zájem o „Světovou revoluci“ a „Weltrevolution“.

Nesmíme tu zapomenout na „Mistra Kampána“ od Zikmunda Winttra, který zůstává mezi hledanými autory. A na jednoho básníka, českými čtenáři, aspoň jistě mladými, opomíjeného, musím upozornit. Jaroslava Vrchlického o občas, ale pravidelně prodáváme, a to básně i dramata.

Kupují u vás Češi německé knihy v originále?

Kupují. Mohu říci, že se zájem českých čtenářů o německé originály nezměnil. Jsou vždy určité vrstvy, které stejně kupují, ať se jakkoliv vyvíjí politická situace. Je v tom veliká část vědeckých knih, které se nedají ničím jiným nahradit. Ale také máme stále zájemce o německou beletrii v originále.

Sestupujeme z ředitelny do podzemí, skrývajících poklady Andréova antikvariátu, který se může

chlubit kromě jiných vzácností třemi sty dvaceti „inkunabulemi“, to jest tisky od Gutenberga (1465) až přesně do roku 1500. Celé bohatství tohoto podzemí, vyjádřeno číslicí, by jistě imponovalo. Pan Heller nám ukazuje některé unikáty a skvosty. „Benátskou bibli“ z r. 1506, první utrakvistickou českou bibli, tištěnou česky v Benátkách s nadpisem:

Biblij Česká w Benátkách tisštená.

Pracovali na ní Jan Jindřišský z Žatce a Tomáš Molek z Králové Hradce, kolorované dřevoryty a částečně ručně malované iniciálky dělal Luca Antonio Giunta, který signoval A. G. Na šestém listě této utrakvistické české bible čteme německý nápis utrakvistického čtenáře, zajímavé theologické čtyřverší:

Luther ist gestorben,
Calvinus ist verdorben,
Huss ist durch Feuer gen Himmel gefahren
dass hat Hieronymus wol erfahren.

Jsou tu „Diva montis sancti in sancto monte Regni Bohemiae ad Argentifodinas Przbiramenses“, čili Zázraky Svaté Hory nad příbramskými doly od R. P. Bohuslao Balbino“, tištěná „Pragae, 1665, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandea“.

Mezi starými atlasy a biblemi najdeme velkou luxusně vypravenou zeleno-zlatou schránku s drahocennými listy zachycujícími přesnou technikou, pečlivým kolořitem ženské a mužské národní kroje moravské, hlavně z kraje jihlavského, na postavách, které jsou zároveň hodnotné dokumentárně jako studie lidových typů i po stránce kompoziční. Je to úplná sbírka Wilhelma Horna „Mährens Volktrachten“ in 30 colorierten Blättern, Brünn, 1837, Congreve-Druck-Rohrer.

A jiný unikát: řecký rukopis v dřevěných deskách, potažených koží, s bronzovými rohy a pergamenovými listy, popsány ve dvou sloupcích hnědým, docela tiskově pravidelným písmem: je to „Chrysostomus“, rukopis z XI. století, obsahující homilie svatého tohoto jména. První až šestá homilie jedná o židech, další se obrací proti sektářům, jiné vzdávají chválu návštěvníkům chrámu a podobně.

Je tu *Institoris Henricus*, olomouckého tiskaře Konrada Baumgartena, s datem April 1501, tedy z prvního roku, kterého nepatří knihám termín „inkunabule“. Na titulním listě je dvojdílný dřevoryt s insigniemi papeže Alexandra VI. a olomouckého arcibiskupa Stanislava. Baumgarten, rodem podle všeho z Württemberska, nastoupil v Olomouci na místo prvního tamějšího tiskaře, Preunteina, a zanechal městu Olomouci šest svých tisků. Henricus Institoris (Heinrich K. Krämerer), jemuž je tento vzácný tisk zasvěcen, byl dominikán, inkvizitor kacírů, soudce nad čarodějnicemi, fanatický bojovník církve samospasitelné.

A tu ještě vzácnější exemplář „*Isidorus Hispalensis*“, *etymologiae*, Basel, Michael Furter, 8. August 1489. Tato *Etymologie* Isidora, biskupa sevillského, zemřelého 636, je vlastně encyklopedie tehdejšího všeho vědění. Je tištěna zvláštními a krásnými gotickými typy s jednotlivými slovy reprodukovanými v typech řeckých. Na sedmdesáté stránce tohoto folia, které stojí maličkost 3200 Kč, je dřevoryt, znázorňující schematicky středověký svět, tak ideálně jednoduchý proti našemu, že se nás při pohledu na takové dřevoryty zmocňuje závist.

Když jsme prohlédli tyto a jiné pozůstatky minulých století, řekl Arthur Heller, narovnáva je své silné brýle: „Sledujeme-li vývoj našeho závodu od začátku vidíme, že červenou nití jeho antikvariátu jsou bohemica a pragensia. To snad souvisí s tím, že my Němci máme jakýsi zvláštní cit pro starou, historickou Prahu jako architektonický celek. Už po léta vydáváme katalogy antikvariátu jako našeho speciálního oddělení, jež má zákazníky a zájemce nejen u nás, ale i ve světě. Jak vidíte, má náš poslední katalog, shrnující „Varia“ od 16. do 19. století, číslo 44. Bude vás snad zajímat, že se nám podařilo získat dvacet čtyři původní měděné desky folio formátu z roku kolem 1803, pohledy z Prahy a Čech. Kreslil je Jan s cha a tiskly se u proslulého Postla ve Vídni, ano, tisknou se nepřetržitě od té doby, už sto dvacet let a pořád se prodávají.“

Jaký neuvěřitelný výlet, listování těmito jemně barevnými mědirytinami velkého formátu, zachycujícími město Tábor, Karlovy Vary, hrad Karlův Týn ve skoro nepoznatelné podobě a ještě nepodobnějším terénu před restaurací, hrad Orlík, městečko Vrchlabí, ležící v zátočině cesty, dnes silnice do Spindlmühle, Krumlov, Bechyně s mostem, Mladá Boleslav, Zbraslav s vysokými hradbami kolem zámku nad vodním příkopem, a potom serie obrazů z Prahy, krajina v Invalidovny, která zachovala poměrně nejvíce svůj ráz, na rozdíl od Libně a jiných, dnes od základu změněných partií, oživených lidmi v empirických oděvech.

Máte také vlastní půjčovnu knih.

Ano, máme ji už dlouho, je velká, asi 30.000 svazků knih hlavně německých, kromě toho anglických a francouzských. České knihy? Nejsou zařazeny. Vypůjčují si u nás hlavně Němci. Sám si půjčovny příliš necení, a to z důvodů estetických i hygienických.

Neřekl byste něco o vašem reklamním autu, tuším prvním svého druhu u nás?

O našem dopravním autu, které je nejen prvním, ale také posledním svého druhu u nás, a na jehož stěnách jsou vyloženy naše novinky, mohu říci tolik: vůz běhá nyní třetí rok. Pokud já pamatuji, prodali jsme za ta tři léta všeho všudy jednu jedinou knihu. Vůz ovšem nemá prodejní účel. Musili jsme si vůz opatřit, protože Praha vzrostla v prudkém tempu a zřízenci by nestačili roznášet knihy na periferii. Vzhledem k nízké hodnotě zboží, jež rozvážíme, je tento provoz nepoměrně drahý. To, co přeplácíme, posuzují jako výdaj na reklamu.

Co byste pověděl o vázaných knihách?

Otázkou vázaných knih se zabývá samozřejmě i německý knihkupec. V posledních dvaceti letech bylo německé čtenářstvo vychováno k takové výši knižní kultury, že — je to groteskní — tato výchova se obrací proti nám. Podíváme-li se na francouzské knihy, vidíme na první pohled, že většina francouzských vydavatelů počítá s tím, že se kniha přečte a zahodí. Naproti tomu Němec si zvykl zařadit i poslední detektivku do své knihovny. Jakživ by ji nekoupil, kdyby byla tištěna špatně na špatném papíře. To má nevýhodu, protože se tím znemožňuje nebo brzdí koupě nových knih. Každá stará kniha blokuje koupi nové. Neprodáte na příklad u nás brožovaný román. Jsem ovšem v zásadě pro vázanou knihu, pokusy prodávat brožované zkla-

maly. Také my, pokud vydáváme, vydáváme skoro ve směs knihy v nakladatelských vazbách.

Co soudíte o možnostech literárních česko-německých večerů, jak je navrhol ve svém rozhovoru ředitel nakladatelství Fr. Borový?

Co se týče pořádání utrakvistických večerů českých a německých autorů, na nichž by se tyto dva živly tak dokonale oddělené vzájemně stýkaly a sblížovaly, poukazují na to: je dost riskantní pořádat podobné večery s českými autory pro české obecnstvo česky a pro německé německy, nenajdete zpravidla obecnstvo. Tím více by bylo podle mého názoru beznadějně, pořádat večery utrakvistické. Sám jsem svého času chtěl vydávat německo-český časopis s programem ukazovat průřez německé a české literatury i umění. Došel jsem však k přesvědčení, že jmění soukromého podnikatele na takový zajisté zajímavý pokus nestačí.

Co soudíte o výrobní kvalitě českých knih?

Až na vazbu prodělala česká knižní produkce tentýž pochod jako produkce německá. Rozvoj české produkce začal ovšem mnohem později, ale proběhl rychle a při tom důkladně. Jakost tisku, papíru a vůbec výroba české knihy dosahuje úrovně, která odpovídá značně vysokým požadavkům. Neposuzuji podle jednotlivých bibliofilských vydání, to by nebylo správné měřítko, přihlížím k běžné produkci pro nejširší čtenářské vrstvy.

Dr. F. K.

věda a práce

František Munk:

Dráha, autobus, share-expense

Thema dráha-automobil je u nás aktuální. V mnohém pohybuje se za vývojem Ameriky. Snad tedy i v této věci bude poučeno se podívat, jak si věci tam stojí.

San Francisco, v říjnu.

Čím dál na západ, tím častěji potkáváme mladé lidi, kteří procestovali Spojené státy a nesedli při tom na železnici. Mladá generace bude snad brzy znát dráhy jen z vypravování a zvenčí. Cestovat v Americe po dráze je hodně nákladné. S počátku neznáte jiného dopravního prostředku a utrácíte drahé dolary. Brzy se však naučíte, že železniční lístky figurují jen ve výkazech výloh, které se předkládají bossovi. Nejsste-li senátor nebo filmová hvězda, přijdete na to, že se dá cestovat laciněji a pro cizince kromě toho i zajímavěji. Z Washingtonu na jih jel ve vlaku kromě nás průvodčí, brzdář a prodavač občerstvení a novin, který ovšem neměl na práci než spání. Jak známo, americké vlaky neznají různých tříd (mimo vozů pro černochoy v jižních státech), jenom denní vozy a Pullmany. Tyto si nesmíme představovat nijak přepychově. Svléknout se v rakvičce spacího vozu vyžaduje několik dní pilného trainingu. Existují ovšem luxusní vlaky s klubovnými vagony, boudoiry a lázněmi, těmi se však nejezdí už od dob, kdy akcie U. S. Steel a presidenta Hoovera klesly pod pari.

Železniční společnosti fusionují, ruší spojení, zkracují vlaky. Rozdíl mezi společnostmi, které si stojí lépe a hůř, záleží v tom, že prvé neplatí své bondy a jsou v rukou konkursních správců, druhé jsou udržo-

vány při životě umělou výživou, krmeny mateřskou rukou Reconstruction Finance Corporation. Což je ovšem tím horší, že v železničních akciích a bondech jsou uloženy spousty peněz drobných lidí.

Při tom se dnes v celku necestuje méně. Struktura spotřeby se v Americe změnila poměrně nepatrně. Doprava a cestování zůstává po stravě a bydlení nejvyšší položkou v rozpočtu amerického konsumu, předstihující značně i odívání. Připadá na ni pětina všech výloh. Všeobecně se však přešlo k levnější jakosti: v potravinách, ubytování i v cestování. Pokles důchodů se neprojevil druhem, nýbrž kvalitou spotřeby. Zatím co tichnou železniční trati, zaplňují se silnice. Letos po prvé od příchodu železnic nestaví se v Americe ani jediná míle nových železničních spojů. Zato jsme ve všech státech pozorovali, jak se budují sta a sta mil nových, překrásných silnic, o jakých se nám v Československu ještě ani nezdá.

Už před příchodem hospodářské tísně sílila autobusová doprava. S počátku to byly malé, samostatné společnosti a jednotlivci, kteří se pustili do nového businessu. Investice byly poměrně malé a vyhlídky zdánlivě neomezené. Každé město a místo mělo své autobusové podniky. Veřejná regulace neexistovala, kdo měl na bus a šoféra, pustil je na silnici. Autobusová doprava stala se brzy klasickým příkladem, jak v praxi funguje volná a neomezená soutěž. Rostoucí konkurence vedla k bezohlednému a zoufalému podbízení cen. Tím nutila podnikatele k nákupu levnějších, méně spolehlivých vozů a materiálu, nerozumnému zvyšování rychlosti, zaměstnávání levných a nezkušených řidičů. Ceny klesaly, ještě rychleji klesala však bezpečnost. Konečně klesly ceny tak nízko, že většina malých firem musila likvidovat. Na bojišti zůstalo několik velkých, kapitálově saturovaných společností, které vydržely ztrátové ceny déle než drobní konkurenti. Za účasti newyorských bankéřů vzniklo pak několik autobusových trustů, z nichž nejznámější jsou Greyhound Lines. Jejich modré vozy s obrazem pádícího chrta potkáme na všech amerických silnicích od Maine až po Kalifornii. Mezitím se veřejné orgány a stát začaly zajímat i o autobusy. Byly zařazeny do třídy t. zv. public utilities, byly vydány předpisy na ochranu bezpečnosti cestujících a zaveden dozor nad dopravními sazbami. Konečně byla ve většině států zavedena koncesní povinnost.

Autobusy přestaly být volnou živností. Je otázka, pokud se tak stalo na ochranu publika nebo na ochranu autobusových trustů, které se lacino zbavily budoucí soutěže. Zákonodárné sbory celé řady států byly a jsou instrumenty public utilities, a bylo by zapotřebí ještě horší krize, než je dnešní, aby setřáslы diktát velkých i menších Insullů, kteří si je dosazovali podle vlastní potřeby. Konečně se začaly o autobusovou dopravu zajímat železniční společnosti. Pokud si nemohly nebo nechtěly založit vlastní autobusové organizace, jako to udělala Union Pacific, koupily stávající linky nebo se na nich účastní finančně prostřednictvím svých newyorských patronancí. Greyhound Lines patří dnes třem železničním společnostem, schovaným pod křídla známého bankovního domu na Wall Streetu. Zdálo se, že aspoň v dálkové autobusové dopravě bude konečně po-

řádek. Pohodlné, klubovkami a vším komfortem vybavené autobusy dopraví vás po celé Unii za pouhou třetinu železničních sazeb. Z New Yorku do San Francisca pojedete sice 10 dní místo 4 dní vlakem, uspoříte však 100 dolarů, které dnes už i v Americe něco znamenají. V noci se můžete vyspat na sklápěcích lenoškách nebo, zejména na západě, na lůžku v obrovských, dvouposchodových spacích autobusech, kterým se každý řidič na silnici klidí z cesty, jakmile slyší z dálky jejich hukot.

Sláva autobusů, jako nejlevnějšího dopravního prostředku, netrvala dlouho. Když uhadila deprese, přišlo se na to, že po amerických silnicích pálí benzin dvacet milionů aut. Několik chytrých hlav objevilo, že vozí s sebou prázdná sedadla. Což kdyby našli společnický, který by připlatil na benzin, na olej, na pneumatiky? Tak vznikl nový dopravní prostředek, *share-expense*. Cestující připlatí na provoz, majitel auta dodá vůz a řízení. S počátku se *share-expense* omezoval na známé, na spoludělníky, kolegy ze školy nebo z kanceláře. Jak krize rostla, objevovalo se víc a víc prázdných sedadel. Má Američan prodat vůz? Nikdy, dokud mu zbývá 12 centů na poslední gallon benzínu. Brzy se zakládají první kanceláře zprostředkující *share-expense* po živnostensku. V hallách hotelů se staví stoly s tabulkami: „Cestujte s námi. Zprostředkujeme vám dopravu, kamkoliv chcete jet“. Napříč Amerikou můžete se dnes dostat za 23 dolary. To je pouhá třetina autobusové sazby. O co přebíla autobus železnici, o to podléhá novému soupeři.

Zprostředkovatelny byly s počátku živi jen z provisií, které vybíraly od majitele auta i pasažéra, jež daly dohromady. Další sesouvání prosperity vytvořilo novou početnou třídu: lidi s určitým majetkem, ale bez zaměstnání. Mnohý majitel Buicka nebo Packarda přišel na to, že ho auto může uživit, zejména větší, mnohasedadlový typ. Vzniká profesionální *share-expense*. Stavitel, kterému nešel obchod v El Paso, pronajal svůj byt, zašel do zprostředkovatelny *share-expense*, naložil tři cestující do New Orleans. V New Orleans čekal několik dní, až měl plný vůz do Washingtonu. Z Washingtonu se dal „charterovat“ do New Yorku. Když nás vezl z Chicaga do Minneapolis měl už ujetu tímto způsobem 10.000 mil. Tisíce aut křížují Spojené státy všemi směry, ne nepodobné „trampům“ v zámožské nákladní dopravě. Mr. H., o němž píšeme, spí v noci ve svém Buicku na patentním lůžku, které připne nad sedadla. Živí se banány, mlékem a zmrzlinou a vypadá znamenitě. Je živ za 20 centů denně, ostatek padne na auto. Konkurence je i v této živnosti příliš ostrá, ceny srazeny až skoro na režijní náklady. Kromě toho směřuje příliš mnoho vozů jedním směrem: v létě na sever, v zimě do teplých jižních států. Není vzácností, že desítky vozů parkují po celé dny na břehu Lake Michigan v Chicagu, čekajíce na cestující, kteří nepřicházejí.

I tento způsob cestování propadl brzy, raketu. Soukromých aut, které přibírají cestující k částečné úhradě výloh je stále méně. Profesionální *share-expenses* je bezohledně vytlačují, často dochází před kancelářemi zprostředkovatelen k rvačkám a fyzickému násilí. Čím se zvyšuje počet profesionálů, tím se posiluje diktát kancelářů. Nabídka aut je obvykle větší než po-

ptávka cestujících, přesto, že se inseruje v novinách, v hotelech i v telefonních seznamech. Kancelář, jejímž provozovacím kapitálem je stůl, židle a telefon, vykořisťuje řidiče, kterým odvádí jen část jízdného, zaplaceného cestujícím. Pokud je auto plné, zbývá pro něj zisk. Často však musí jet i s jediným cestujícím. Odmítne-li, je s ním kancelář hotova. Kanceláře v různých městech jsou ve spojení. Je-li řidič odmítnut jednou z nich, dostane cestující těžko od jiné. Řidič šetří přirozeně na provozovacích nákladech. Nejenom že kupuje benzin a olej ve velkém. Šetří na pneumatikách, na brzdách, na udržování stroje. Následkem toho je stále nebezpečnější jet *share-expensem*. Počet nehod je stále větší. Prasklé pneumatiky patří k samozřejmostem.

Kromě toho se do nového raketu dostaly nejrůznější elementy. Není vzácností, že řidič vybere peníze, dá se na cestu, vysadí cestující někde v poušti Nevady nebo na prériích Texasu a práskne do bot. Obvykle se to však dělá docela ohleduplně. Šofér musí zajet na opravu do garáže, cestující čekají venku tak dlouho, než se konečně dozvědí, že auto už druhou stranou dávno odjelo. Mohou být rádi, nezmizela-li při tom také jejich zavazadla. Denně čtete v novinách případy, kdy cestující byli obrání nebo i zavražděni, ale ovšem i takové, kdy byl zabit řidič a auto zmizelo.

Trestní stíhání, obtížné v Americe už proto, že v každém státě mají jiné zákony a policejní předpisy, je obvykle nemožné, poněvadž doprava osob po živnostensku je vázána na koncesi. Cestující jede jako známý řidiče, kterému platí část režie. V některých státech musí v případě, že auto je policií zadrženo, odpřisáhnout, že se s řidičem osobně zná. Většina cestujících to klidně učiní. Úspora je taková, že spousta lidí vezme na sebe risiko nehod, nepoctivých řidičů i oplétání s policií. Jsou si vědomi, že jedou na vlastní nebezpečí a pak v Americe není vůbec zvykem spolehat se na úřad.

Dnes je už i éra profesionálních řidičů, jezdících na vlastní účet, u konce. Cestující se sice domnívá, že jede s majitelem auta, ve skutečnosti jede však se zaměstnancem skupiny kapitalistů, kteří nakoupili stará auta, najali za pár centů nezaměstnané, o nichž se domnívají, že jim s autem neujedou, a provozují dopravu na území velkém jako celá Evropa i s Ruskem. Celý podnik je ovšem nezákonný, ale to se v Americe od dob prohibice nebere tak vážně. Vznikl dokonce jakýsi trust. Několik kancelářů v Kansas City ovládlo velkou část obchodu ve středních státech. Kancelář na př. v Los Angeles, která posílá vůz do Chicaga, nenajde cestující pro zpáteční cestu, není-li v dobrém poměru s Kansas City.

Železniční a autobusové společnosti agitují proti *share-expense* celkem bez velkého účinku. Doprava patří dnes mezi životní nezbytnosti jako výživa, byt, šacení. Kdo nemá na drahé železnice a na autobusy, musí jet jiným prostředkem. Některé noviny omezily inserty, nabízející spolujízdu. Soukromé autodopravě to však neublížilo, protože stačí zajít do nejbližšího hotelu, a určitě se najde kancelář.

Share-expense není ovšem doprava nejlevnější. Kdo má dost času a zdravou náuru, dostane se z jednoho konce Ameriky na druhý a nestojí ho to ani cent. Ce-

stuje h i t c h-h i k e m. Postaví se za městem na silnici, čelem k dopravě a ukazuje na sebe palcem tak dlouho, až se některé auto zastaví a vezme ho s sebou. S počátku nemá člověk velký úspěch, pak se ale naučí správné technice a dovede už předem říci, které auto ho vezme, a které je beznadějně. Pravidlo je, že čím starší auto, tím větší vyhlídka. U aut nad 1000 dolarů „nothing doing“. Domácí lidé jako farmáři, montéři, dodávková a nákladní auta jsou nejslibnější. Turisté, kteří se poznají podle značky cizího státu, nestojí ani za kývnutí. Dnes už překročilo i hitch-hiking svůj vrchol. Často se ho zneužívalo, vyskytly se zprávy o vraždách a loupežích. Dnes hitch-hikují nejvíce děti, studenti, mládež vůbec. Jsou však tisíce proletářů, pro něž hitch-hike je jediným přístupným dopravním prostředkem, jimž i share-expense je nedostupně drahý.

K tomu všemu patří ovšem mentalita Američana: směs dobrosrdečnosti, bezohlednosti a fatalistické odvahy. Ve škrobené Evropě, kde všechno musí jít podle předpisu, by to bylo nemyslitelné. Kdo se však jednou dostal na americké silnice, ten nezapomene tak snadno pocitu volnosti, dálky a dobrodružství, který by marně hledal v Evropě. Rozdíl mezi volnou nejistotou americkou a bezpečnou vázaností doma je až příliš nápadný. Záleží na temperamentu, čemu dáme přednost. Kdo se jednou pustil po amerických silnicích, musí na ně znovu: busem, share-expensem nebo hitch-hikem — dálka ho volá.

do ba a lid é

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

II.

Loyální themata.

Vyučování na počátku roku je ostatně brzo přerušeno říjnovými svátky, ohromnou švandou a ulejšárnou při každé možné příležitosti. To už se nepracuje téměř dva týdny napřed. Třídní malíři jdou do sálu malovat plakáty a hesla, jejich přátelé si vyprošují dovolenou, protože budou přetahovat písmeno červenou barvou, třídní pionýři mají práci až po krk v školním „Rudém koutku“ a z hodin se stávají všemožné varianty „u příležitosti“ slavnosti. Tak dějepisec udělá písemku o říjnovém převratu, písemka z němčiny má thema „Říjen a revoluce“, podniká se jakýsi konkurs pro nejlepší heslo na školní prapor, hodin zpěvu je víc, cvičí se Internacionála rusky, německy a francouzsky. Starší třídy připravují za pomoci jakéhosi profesora představení „Modré bluzy“, a ze školního jeviště zalétají slavnostně pronášené věty. „Bylo jich pět: Rylějev, Muravjev-Apostol, Běstužev, Pestel, Kachovskoj.“ To je „Modrá blůza“ o děkabristech. Co to vůbec je, vědí snad v Praze také, neboť i tady je „Modrá blůza“. Je to podnik důvtipný, velice používaný v S. S. S. R. pro školní představení. Není pro něj zapotřebí nic jiného, než modrá blůza, oblékaná přes civilní šaty, a trochu lícidla pro vytvoření masky. Themata představení jsou tendenčně agitační a psána od autorů, po kterých se nikdo neptá. Toto divadlo, zbavené poslední scénické konvence a inventáře, je myšleno tak, aby se mohlo pohybovat nanejvýš volně a hrát vždy akutní nebo agitační náměty. Mohou hrát i herci i ochotníci, v dělnickém klubu, škole, továrně a vsi. Je to jakýsi pohyblivý divadelní plakát. Jistě je působivé, ačkoliv neumělecké a někdy nudné. Ve škole se jdou žáci dívat na „Modrou blůzu“,

hranou vlastními druhy zrovna tak horlivě, jako na každé druhé představení, protože to je podívaná, divadlo, a tomu přece žádný neodolá. Projednávají-li však předem, co se má hrát, vyberou si zpravidla něco zábavnějšího, a jednou dokonce vznikla ve škole velká nepříjemnost, když se kdosi z estetisujících hlasitě vyjádřil, a to před profesorským sborem, reprezentanty rudého koutku a spolužáky, že „Modrá blůza“ je „žáha umění“. Nicméně musí se hrát aspoň při komunistických svátcích. Po děkabristech defilují revolucónáři jiní, podrobený lid, buržoust, kněz, až je všechny rozežene proletář, a primitivní děj se skončí tělocvičnou apotheosou s recitací.

Písemná úloha o říjnových svátcích při hodinách ruštiny se stává zrovna tak obligátní, jako kdysi tema „Jak jsem ztrávil léto“. Kvinta A nechává období empiru v ruské kultuře a píše k nastávajícím svátkům: „Co nám dal říjen“. Neobejde se to bez události. Nejlepší žák, dvanáctiletý hoch, neaktivněji se zúčastňující všech debat, vždy snadno hotový s úkolem, ohlašuje stávkou. Sedí dvacet minut nečinně, začíná, škrtá, okusuje tužku. Nejslabší žáci tentokrát už dávno odevzdali úlohu, on však se nemůže hnout s místa. Profesorka přijde ke svému miláčkovu a posadí se na lavici. „Proč nepíšeš, Váňo? Co je ti?“ — Kluk zrudne a plácne najednou: „Nemůžu!“ „Proč? Což nemáš žádné vzpomínky na říjen?“ „Nevím. Zkusím to ještě.“ A začíná zas s námahou psát. Probírá poctivě vše, co o říjnu ví, ale když zazvoní k přestávce, položí učitelce na stůl kousek čistého papíru. Na chodbě ho profesorka zastaví a položivši mu na hlavu ruku, řekne tiše: „Byla bych ráda, kdybys tu úlohu napsal. Co do tebe dnes vjelo?“ Žák se rozpačitě usměje. Neví to sám. Nestačil o říjnu během svého krátkého života přemýšlet. Je z rodiny lékaře, nevěšmal si však, co o tom doma mluví a neví o říjnu ani nic špatného, ani nic dobrého. Ale oficialita úlohy znemožnila mu zcela podvědomě psaní. Zrovna tak by nemohl psát náměty „Jaro“, „Proč máme milovat své rodiče“ anebo „Dobrodiní církev“ a vše, co se dnes už tak nejmenuje, ale přelilo se do nových forem, zůstalo v jádře stejné. Hoch však o tom neví a když půjde na demonstraci, koupí si odznak s Leninem za dvacet kopejek, bude rvát před tribunami na Rudém náměstí hurá a při zastávkách v zabedněných ulicích, při utvoření „špuntů“ nezbytných při procesích, když škola bude hodiny čekat až se uvolní cesta, krátit si chvíli spolu s ostatními vykřikováním průpovídky: — Rrrudý bubeníík, rrudý bubeníík, pevně spá-al, pevně spal — on se probudil, pěkně otočil a fa-ši-sty ro-ze-hnal.

P i o n ý ř i.

Kvinta A má jen dva pionýry, což je v sovětské škole zjev neobvyklý, neboť jich bývá zpravidla více. Tato nepatrná menšina je vždy trochu v opozici k ostatním a třída jim odpovídá stejně vlažným poměrem. Snad to spíše zavinují jejich osobní vlastnosti, než přesvědčení.

Jeden z nich je nováček, který citoval při zkoušce Marxe, domýšlivý, veselý, zdravý a s nároky na budoucí spisovatelskou kariéru. Druhý — dělnické dítě, Miša — slabý a absolutně hysterický hoch, špatně se učící, otravující ostatní věcnými proslovami o svém třídním přesvědčení a plačící při každé příležitosti. Přes veškeré zjevné opovržení, jež k němu chová syn spisovatele — holky, nemluve s ním, on je pederast — sedí přec jen z jakési solidarity spolu. Ten Miša je bičem pro třídu a pedagogy. Otce nemá, ale zbožňující ho sestra a matka — dělnice, chodí co týden se optat ředitelky, jak to s ním stojí, protože prý hoch doma pláče, stěžuje si, že ho ostatní mlátí a profesoři pronásledují, protože je pionýr, že je vysílen prací v pionýrské buňce a proto nemůže studovat tak dobře jako ostatní a tak dále. Po každé takové návštěvě přichází ředitelka do třídy a přísně vyslýchá. Hoši bručí: „Ne-

mlátíme ho více než ostatní. Když se nedoveďte prát, ať neleze.“ Dívky se neobvykle svorně připojují k jejich názoru. Ano, Jeleno Pětrovno — my to vidíme. Je to pravda. Míška trpí stihomamem.“ Ředitelce nezbyvá nic než odejít.

Stejně nesnesitelný je ten hoch při debatách pořádaných profesory při hodinách, do nichž se aktivně plete na rozdíl od jiných slabých žáků, přes svou ohraničenost a slabý prospěch. Kantoři, ačkoliv je rozčiluje také, musí krotit třídu, která ho nepouští k slovu a nechce poslouchat táhlé litanie, vykřikované způsobem odposlouchaným na meetinkách, vždy zaonáčené tak, že skončí komunismem nebo třídním bojem, ať tam patří či ne. Ten hoch je fanatik. Byrokratická část a formality nového režimu mu vešly do krve a dokazuje nebo brání se jen jejich pomocí. Při každé příležitosti navrhuje třídní schůzi, resoluce, běží si stěžovat do ředitelství či školního rudého koutku, jehož je v třídě representantem. Velmi lituje sebe, a domnělé nepravosti, jichž se proti němu dopouštějí ostatní, ho velice dojmají. Často vynechává hodiny, protože má v rudém koutku práci. Vůbec může přijít kdykoliv komsomolka ze starších tříd a požádat profesora, aby jí půjčil toho neb jiného pionýra, protože ho potřebují v buňce. Proto vznikají zcela přirozené hádky mezi profesorským sborem a stranickou žákovskou mocí školy, při nichž nevítezi ani jedna ani druhá strana. Pionýři mají vůbec často špatný prospěch v učení, protože, to se musí uznat, jsou přetížení stranickou prací, schůzkami školní buňky při vyučování a pozdě po něm, a takový slabý kluk, jako je tento, to sotva vydrží.

Jeho nepřítomnost ve třídě se často končí velkými výbuchy a ztrátou vyučovacího času. Je hodina zeměpisu. Vejde opozdílý žák, omluví se a položí profesorce na stůl lístek. — Co to je? — To je od Míšky, prosím. Profesoři zeměpisu a přírodopisu v sovětských školách jsou divnou náhodou vždy zpátečníci. Vyčítají žákům novoty a volnost chování, které oni nezaváděli, a vůbec podnikají často neuvědomělé a otevřené útoky proti zavedenému řádu. To už je známo. Profesorka přečte lístek a zrudne vztekem. — „Zavolejte ho okamžitě sem!“

Pionýr přijde a profesorka zahájí třídní schůzi. „Poslyšte, Nikiforove“ — řekne hochovi — „nevím, zda vaše práce, kterou konáte jakožto organisovaný, je užitečná. Ostatně mne to nezajímá — je to věc vašeho svědomí. Ale vynechávat téměř denně hodiny vám nedovolím. Domnívám se totiž, že školy jsou zřízeny především proto, aby se v nich děti něčemu naučily a ne pro hraní na práci dospělých. Toť za prvé. Za druhé byste snad mohl, aspoň jako pionýr, vědět, co je slušnost. Já osobně považuji za neslušné, když žák se omlouvá profesorovi lístkem, že z jakýchsi důvodů přijít nemůže. Mohl jste tu věc vyřídit osobně. Víím, co hned řeknete. Řeknete, že vás pronásledují. Ale upozorňuji, že totéž bych učinila s každým jiným žákem a že vůbec nehodlám obětovat své hodiny tomu, abyste za nich vyřizoval své stranické věci. Tak. Teď se můžete vyjádřit vy a vaši spolužáci.“ — Zvedne se velký rámus. Třída křičí celá najednou, až předseda schůze zazvoní a udělá klid.

Pak promluví obžalovaný: „Kluci a holky! Vy snad všechny víte, že jsem z proletářské rodiny a že mne sestra a matka s velkou námahou daly do školy, abych mohl vystudovati. Kluci a holky, vy mne všechny za to pronásledujete, protože jste buržoasti a já proletář. Ale kdybyste věděli, jakou já vykonávám za den práci, pak byste to nedělali. Já jsem Marju Vasiljevnu nemínil urazit, měl jsem jen důležité jednání. Není snad jedno, řeknu-li jí to osobně nebo napíšu — no ne?“

Hlas se mu začíná chvěti. Třída nedělá námitek proti slušnosti nebo neslušnosti tohoto činu, ale osamocené hlasy vykřikují: „To jste si vymysleli pěknou výmluvu na ulevnění.“ „Víme, jak tam pracujete. My také půjdeme hrát kopanou a řekneme, že nemůžeme přijít.“ Předseda zazvoní. „Holky

a kluci, teď vám povím, jak já žiji. Včera jsem měl schůzi, zasedali jsme až do desíti hodin. Přijdu domů, než připravím úlohy — je dvanáct hodin. Ráno běžím do buňky, odtud mne posílají do továrny organisovat tamější kluky — říjňata, pracuji celé dopoledne, zaběhnu domů pro knihy, jsem hladový a vysílený“ — tu přestává mávat do taktu řeči rukou a rozplácí se — „a nejed jsem dnes než kousek chleba s máslem a . . .“ Třída je nelitostná. — „Nám není nic do toho, co jsi jedl. Mluv k věci“ — křičí s míst. Hoch dostane úplný hysterický záchvat „Já nechci s vámi nic mít“, vykřikne zuřivě a vyběhne plače z třídy. Zatím se zazvoní k přestávce. Hodina je k všeobecné spokojenosti u konce.

Starosta třídy.

Kvinta A má podivuhodného starostu. Natašu Stenley uctívají a poslouchají na slovo, což není běžné v poměru dětí k spolužákům, kteří zastávají úřad v samosprávě škol. Je to tím zvláštnější, že je volí sami ze svého prostředí a bez ohledu na stranické přesvědčení. Ale úředník je úředník a poslouchat ho je přece hřích. Tato bleďá nehezka dívka mongolského typu, primus třídy, požívá však mimořádné úcty, takže ji volí nanovo trimestr co trimestr, zatím co jiní třídní funkcionáři: pomocník starosty, ředitel hygienické části atd. — byrokratický systém žákovské samosprávy je velice rozvětven — se mění rychle a ne bez konfliktů. Nataša Stenley, dcera porušeného cizince a Tataruky, žijící v těžkých rodinných a finančních poměrech, dovede se shodnout i s pedagogy, i s žáky, ba i v Rudém koutku ji přijímají jako svou — ačkoliv organisována není. Je to tím více zvláštnější, protože jméno Stenleyů si pamatuje kdekdo: byli to boháči a majitelé obrovských železáren. Z toho důvodu také je pro pana Stenleye skoro trvale postaráno o byt: sedí, pak ho pustí, pak zase zabásnou, rodina ho ztrácí z obzoru, nachází zas, vrací se domů s těžkou psychickou chorobou, sedí — a tak to jde napořád. Dcera však o rodinných poměrech se spolužáky nikdy nemluví a jen potajmu kolují mezi holkami zprávy — že Nataša — nejstarší z dětí, opisuje celé noci na stroji — a přec, učí se nejlépe ze všech. Ne že by byla hodná, dovede držet ostatní na dištanc, ale takt, nadání, autorita a velkorysá školní politika pomáhají jí ovládnout i třídní schůzi, i dobýt uznání při zasedání pedagogů, jichž se jako starosta třídy účastní, podávajíc zprávu o chování a mravech třídy. Obdiv dívek k ní je bezmezný, ale i hoši, dělající obyčejně všemožné nepříjemnosti holkám, neopovazují se jí neposlechnout.

Nataša Stenley má velké tajné ambice a touhu po moci, nikdy to však nedává na sobě znát, je příliš chytrá a uzavřená, ale plány jednou stanovené provede vždy.

Tato dívka je zjev po jistých stránkách typický pro školní sovětský život. Velmi poškozené poměry s rodinou, kterou pomáhá přes to žít, a snad také odpor k bývalému způsobu života a názorům rodičů nebo dokonce skutečné přesvědčení udělaly z ní spolucítici se sovětským dneškem. Není to ještě vyhraněný poměr, ale projevuje ho zjevně a po svém obvyklém způsobu ostře. Její všeobecná drsná upřímnost nedovoluje nikomu ani pomyslet, že do toho jsou zapleteny jiné důvody než otevřená sympatie, a ani buňce školy, která se zpravidla tak podezíravě dívá na „sociální původ“ žáků, ne napadne vyčítat jí buržoasta otce a nedůvěřovat jí.

Dívky, jež se všechny Nataši také tak trochu bojí, nemohly by s určitostí říci, proč je spolucítici. Neprojevuje to nikdy slovy. Vědí to však podle toho, jak se Stenley podívá na nové šaty, podle toho, že sama nikdy nesvléká svůj šedý hadr a jak se vždy pronikavě a opovržlivě koukne, nebo dokonce něco ostrého řekne, začne-li se rozmluva o věcech nanejvýš zajímavých: módě, pudru, románech a jiných šosáctvích. To už je veliký důkaz, pane! Totéž se projevuje v oddanosti a vážnosti, s jakou bere byrokratická zařízení sovětské školy,

kdežto ostatní se tomu buď vysmívají, nebo se toho nevšimají. Nataša Stenley nikdy nepoví o svém namáhavém soukromém životě, ale všichni vědí, jak to s ní stojí. Odkopla svou třídu. K prvnímu květnu napsala písečku, jež byla uznána za nejlepší ze všech a četla se nahlas třídě. Nataša Stenley se opřela o tabuli hlavou, jak dělává, když nemůže zjednat v třídě hned klid, a začne trochu vzrušeně předčítat. Jde o jakousi vzpomínku z dětství. Autor mluví v první osobě. Popisuje dělnické děti v továrně. Ty líčí svůj život, exploataci továrníka, posílajícího při každém pokusu o stávkou a zlepšení života pro četníky. Náčrt je psán realisticky, ale hezky a živě. Stenley končí asi takovými slovy: „Šla jsem domů. Bylo mi smutno a bolestno, že tyto děti, mně blízké, snášejí tolik nepravostí od lidí, k nimž mne poutá příbuzenský vztah.“ Třídě se povídka velmi líbí. Cítí v ní jakousi tendenci a přesvědčení a obdivují Natašu, protože oni, ostatní, zatím ještě žádného přesvědčení nemají. Profesorka udělá několik stylistických oprav a řekne Stenley, aby věc opsala. Bude vystavena mezi pracemi nejlepších žáků na jarní školní výstavě. Když však ji dívka, patrně vzrušená a uplakaná, odevzdá po druhé, chybí tam poslední věty. Práce byla asi doma zrevizována, a Stenley, po delším boji s příbuznými, povolila a musela se poddat.

dopisy

Zlínská elektřina

Ve Zlíně dne 29. října 1932.

Vážená redakce!

V dopise p. prof. Lista pod titulem „Detaily o kartelech“ se píše:

„To, že Baťa dodává elektřinu ve Zlíně à Kč 1.—, nepřekvapuje, neboť ji z velké části kupoval od SME daleko pod Kč 1.—. Mimo to by SME zásobovaly Zlín ještě levněji, kdyby dostaly zlínskou síť za tak výhodných podmínek, jako ji dostal Baťa.“

Zjišťuji, že zlínskou síť jsme od nikoho nedostali, nemůže tedy býti o výhodných podmínkách řeči. Rozvodnou síť ve Zlíně jsme celou vybudovali sami až do obydlí konsumentů a nevybírali jsme na ni ani od zákazníků, ani od obce žádných příspěvků.

Zjišťuji, že všeužitečné elektrárny staví své sítě za mnohem výhodnějších podmínek, neboť pod různými tituly vyberou od zájemců celý kapitál, potřebný na vybudování sítě, a jenom část tohoto kapitálu úrokují mírným procentem a splácejí po 35 letech.

Proud SME odbírají občas v malém množství naše tovární podniky, občanům města Zlína jsme jej nikdy nedodávali. Elektřinu účtujeme stále občanům za stejných podmínek i tehdy, když po řadu měsíců jsme od SME proud vůbec neodebírali. V poslední době odebíráme proud pouze v neděli, abychom si vzájemně pomohli proti ztrátám z nedostatečného nedělního zatížení.

Kalkulace v článku uvedená jako nutná příčina vysoké ceny proudu pro drobný konsum není správná. Z uváděných položek jest pouze jediná nezměnitelná a to je uhlí. Na každou kWh se ho spotřebuje stejné množství, ostatní vydání jsou stejně vysoká při odběru malého množství elektřiny jako velkého. Tuto skutečnost si uvědomují i elektrárny všeužitečné a zavádějí proto rozmanité druhy tarifů (cen proudu), aby své stroje zaměstnaly pravidelně a využily.

Výpočty skutečné ceny proudu dle těchto tarifů jsou však složité a je třeba dobrých odborníků, aby si podle těchto tarifů vypracovali názor na cenu proudu a řídili svoji spotřebu tak, aby výhodné ceny skutečně dosáhli. Neodborníku se snadno

přihodí, že při nejlepší vůli a nejvýhodnějším tarifu obdrží z elektrárny nejdražší proud.

Malí spotřebitelé elektřiny — a o ty se jedná především — mají nedůvěru k těmto složitým tarifům, jimž nerozumí a jimž na základě špatných zkušeností nevěří a proto jich nepoužívají. Konsumují málo proudu, a tento malý konsum zvyšuje procento amortisace zařízení a režie elektrárny. Dle ročního výkazu jedné z všeužitečných elektráren činí roční spotřeba malokonsumentů asi 10 kWh na jednoho obyvatele. Ve Zlíně 52 kWh na jednoho obyvatele.

Těto více než pětinasobné spotřeby docílili jsme tím, že veškeré zařízení jsme budovali úsporně, abychom nezatěžovali vysokou amortisaci konsumenta a stanovili jsme jednotnou cenu, dle které každý spotřebitel má možnost, kdykoliv pohledne na elektrické hodiny, snadno zjistiti, za jaký obnos proudu spotřeboval.

Naše výhodné podmínky jsou naše práce. Jsou přístupny každému, na každém místě. Nelze je od nikoho dostat, je třeba se k nim dopracovat.

Jan A. Baťa.

Vážená redakce!

V čísle 40 a 42 byly dvě noticky o cenách elektřiny na Ostravsku. V čísle 40 p. V. G. si stěžuje, že cena Kč 3.20 pro světlo je vysoká a upozorňuje, že Baťa ve Zlíně prodává za Kč 1.—. V čísle 42 mu odpovídá p. Vladimír List, člen správní rady Moravsko-slezských elektráren.

Aby obhájil vysokou cenu proudu, uvádí, z čeho se skládá cena elektřiny v drobném, a procentuální složky mají pravděpodobně veřejnosti dokázat, že správní rada je úplně bez viny, poněvadž na těchto složkách se nedá mnoho ušetřit. Každého odborníka musí však překvapit jedna z těchto složek, a to 44% za sítě nízkého napětí.

Je všeobecně známo, že Moravsko-slezské elektrárny připojí jen ty obce, které zaplatí příspěvek na ztracený fond, který se rovná pořizovací hodnotě sítě nízkého napětí. Mám po ruce o Moravsko-slezských elektrárnách statistická data z roku 1930, uveřejněná v ročence ESČ 1932. V roce 1930 bylo připojeno 188 obcí s 335.767 obyvateli. Připadalo proto přibližně na obec 1.800 obyvatel. Celková investice na obyvatele činila za sítě nízkého napětí v uplynulých letech průměrně Kč 75.60. Moravsko-slezské elektrárny žádaly ale od obcí jen na ztracený fond průměrně Kč 80.— a mimo to na emisní hodnotu akcií Kč 30.—, při čemž hodnota nominální činí Kč 20.—. Příspěvek na ztracený fond odtvůdňovaly tím, že odpadne kapitálová služba za sítě nízkého napětí, a proud v drobném bude levnější. P. Vladimír List počítá ale stále z ceny elektřiny v drobném na sítě nízkého napětí 44%. V roce 1930 prodalo se pro světlo přibližně 7 kWh od. a pro motory přibližně 3 kWh od. na obyvatele. Celková tržba při cenách Kč 3.20 u světla a Kč 2.— u pohonu by proto činila Kč 28.40 na obyvatele. Bez kapitálové služby by proto těch 44% za sítě nízkého napětí bylo na obyvatele asi Kč 12.50. Uváží-li se, že v tomto obnosu není obsažena složka za akvizici, účtování a inkaso a nemůže býti obsažena složka za úrok a odpis sítě nízkého napětí, pak je to obnos nepochopitelně vysoký. Moravsko-slezské elektrárny vydávají proto průměrně u jedné obce jen na udržování a opravu sítě nízkého napětí asi 22.500 Kč ročně. Jsou to obnosy skutečně rekordní co do výše, uváží-li se, že sítě jsou většinou nové a každé rozšíření musí obce též zaplatit. Je zde proto dvojitá možnost. Buď obsahuje složka 44% též kapitálovou službu za sítě nízkého napětí, a pak jsou ceny proudu v drobném neoprávněně vysoké a obce přinesly úplně zbytečně velké finanční oběti značnými dary na ztracené fondy, anebo složka 44% kapitálovou službu za sítě nízkého napětí neobsahuje a pak Moravsko-slezské elektrárny dosáhly skutečně světového rekordu v nákladech za opravu a udržování sítě nízkého napětí.

V roku 1930 činil jejich celý účet ztráty něco přes 26 milionů Kč a podle p. Lísta by na opravy a udržování sítí nízkého napětí z toho připadalo asi 4.200.000 Kč, to jest přibližně 16%. Veřejnost je právem zvědavá, jsou-li čísla a složky udávané p. Lístem skutečně výsledky, ku kterým se Moravsko-slezské elektrárny dopracovaly vytrvalou prací své správní rady a též kapitálem mnoha milionů, které připojené obce darovaly na ztracené fondy.

Inž. Vladimír Hala.

V Brně, dne 3. listopadu 1932.

Pracující manželky státních zaměstnanců

Vážená redakce!

Při snaze o objektivitu vypadá věc asi takto: Ani muži, kteří si před lety brali státní úřednice, jimž byl jejich plat za věno, ani hoši, kteří tehdy šli do primy, nevěděli, že přijde dnešní krise. Dnes nemůže mužský dorost zavadit o místo a trpí až hlad. Domáhá se proto odstranění vdaných státních úřednic. Jemu sekundují jeho rodiče, dále pak ti státní úředníci, kterým žena nic nepřivydělá. Proti nim přirozeně stojí vdané státní úřednice, jejich muži a pak rodiče dcer bez velkého věna. Jedna strana hájí „rovnoprávnost“ žen, druhá bije do protivníkovy „egoismu“. První mají pravdu právnicko-filosofickou, druzí nouzově-praktickou. S obou stran padají zlá slova, ostřeji ovšem mluví protivníci vdaných úřednic, neboť jsou v ofensivě. Kdosi tu dokonce mluvil o procovství státních úředníků; kdyby byl mluvil o sušeném sněhu nebo o kokrhání koček, nebyl by mohl, jak známo informovaným, stvořit lepší kontradikci in adiecto. Obě strany se silně rozčilují, jde opravdu o kůži. Protivníci vdaných úřednic rádi zapomínají dodat k tomu dvojímu příjmu, že je za dvojí práci. Rádi také zapomínají na nejen dvojí, nýbrž třeba paterý příjem v rodinách, kde jsou vydělávající děti, třeba by je tatínek také uživil, kdyby ustoupily nezaměstnaným. Také si pomáhají snižováním kvality práce ženské. Stranici vdaných úřednic se zase odvolávají na ústavu; snad by bylo bývalo lepší ženy do státní služby nepouštět, když je teď z ní kde kdo vyhání. Jde se jen na vdané státní úřednice, na jiné vydělávající ženy není odvahy. Je už tak v povaze člověka, že se v nouzi vrhá na toho z překážejících mu lidí, u kterého tuší nejmenší bicepsy.

Pokud se vidí ti zoufající mládenci bez místa, bylo by snad příkazem soucitu, aby jim vdané úřednice načas ustoupily, než přejde krise. Ale co po krizi? Vráť se jim pak jejich místa? Či zůstane jejich duševní věno už vyvlastněno? Aby se jim mohly pohodlně smát ty lékařky, posluhovačky atd. a ty jejich kolegyně, které byly tak chytré, že žijí na divoko? Načas by snad bylo myslitelné, aby ten, kdo má suchý krajíc, dal ho půl tomu, kdo nemá nic a pak spolu s ním se díval na toho, kdo ještě dnes se cpe pečením. Potud by věc byla ještě diskutabilní — byť i bylo žalostným příznakem hrozná a rozeštaná doba, že socialismus, který kdysi ženě otevíral státní službu, ji dnes z ní vyhání, při čemž trochu nedůsledně toleruje bezpracný důchod těch půlmilionových nevěst, o jejichž klesající kurs má takové strachy p. Ing. Kremer.

Pokud však razzie na vdané státní úřednice vychází od těch státních úředníků, jejichž nevydělávající, ba naopak velmi nákladné ženy nedovedou než utrácet peníze, pak je určitě a s každého hlediska nemravná.

Vyšší, protože logičtější, pravdu má pí Grimmichová. S ní také musí souhlasit každý právník, zvyklý myslet bez vášni. Jestliže ven z výdělku s vdanými ženami, pak ven s nimi z výdělku každého. Řečí o risiku podnikatelek jsou plané, poněvadž každý ví, že jejich risiko se zase vyvažuje mnohem vyšším standardem, než má gážístka s odvozeným důchodem.

Suše nastíněno: Prosadí-li se propuštění vdaných státních úřednic, požadované alespoň od jisté platové hranice manželo-

vy, přinese to to dobré, že se zaměstná mnoho nezaměstnaných mladíků. Pak ovšem pozor a nota bene: vrátíme se tím k tomu Rakousku, které jsme tak proklínali a tupili, a svoji svobodomylovnou ústavu si pak můžeme dát za čepici.

Naproti tomu se přivalí vlna konkubinátů a rozvodů na oko. Někteří státní zaměstnanci opustí své ženy a nastane velké vdávání modistek, švadlen, prodavaček a pedikérek. Tisíce služebných vrátí se do vsi na krk udrženým tátům. Ženy v soukromé službě pocítí zemětřesení ve své pracovní židli, protože nebude mnoho šéfů, kteří by v dnešní krizi nepropustili svoji šestistovou sílu, nabídnou-li jim propuštěná vdaná státní úřednice tutéž práci za 400 Kč. Nastane další pokles populace a konsumu. Rodiče dcer proklejí rodiče synů a náš stát zůstane, až krise pomine, zatížen těžkou ideovou křivdou.

Poroučí se Vám

Dr. H.

Vážená redakce!

Čtu dopisy o ženách ve veřejných službách a stále jsem mlčela. Ústava nám zaručuje rovnoprávnost s muži — tak jaképak rozčilování? Ale čtu o méněcennosti ženských výkonů a o častých absencích v úřadech, a tu se musím ozvat. Ten pán uvádí několik křiklavých případů a ovšem podotýká, že negeneralisuje. Aniž bych tedy chtěla generalisovati, podávám i já svoje zkušenosti.

Vedu propagační oddělení firmy Jos. Sochor a celou velkou práci vykonávám se dvěma úřednicemi a praktikantkou, vesměs mladými ženskými silami. Absencí není, kromě nějaké sezonní anginy, již však podle mých zkušeností trpívají muži častěji než ženy. Dvakrát jsem zkusila zaměstnat mužskou sílu. První byl komerční inženýr, mladý člověk jako hora. Ten se každou chvíli vytratil z kanceláře si zakouřit. Jakmile jsem já vytáhla paty, přestal pracovat a začal se bavit. Šestáho dne mně oznámil se slzami v očích, že si musí jít domů lehnout, poněvadž ho bolí hlava z toho strašného pracovního tempa u nás. Já jsem se za něho upřímně zastyděla a řekla jsem mu, že bude lépe, zůstane-li už vůbec doma. Druhý byl mladý muž, který byl stále na pochůzkách za nejrůznějšími záminkami. Když byl u nás čtrnáct dní, přišel mne požádat o dovolení, aby nemusil v sobotu chodit do kanceláře, poněvadž jeho manželka má modiství a v sobotu nejvíce práce. Byl u nás půl roku. Řekla jsem již, že negeneralisují, ale každý snad uvěří, že po těchto zkušenostech mám z mužských sil hrůzu.

A teď bych chtěla něco podotknout k hlavnímu předmětu sporu.

Pracující manželé mají buď oba tak malý plat, že by vůbec nebyli mohli pomýšlet na založení vlastní domácnosti, kdyby jeden z nich pozbyl zaměstnání. A nyní, když si najali byt, koupili na splátky nábytek a jsou jak takž živi, chcete jednoho z nich propustit. Víte, co udělají? Zůstanou v úřadě, dají se rozvést a budou spolu žít v konkubinátě. Nic jiného jim nezbude.

Nebo mají oba větší platy, ale pak je zase nestrkají do punčoch. Mohou si dovolit přepych dítěte nebo dokonce dvou, a na domácnost mají hospodyně, často i kuchařku a pradlenu. Vyhostíte-li však jednoho z nich z úřadu, musí samozřejmě propustit pomocný personál a žena, jež se od mládí připravovala na samostatnou obživu, se bude na stará kolena učit vařit, prát, šít a žehlit. Bude to dělat s nechutí, tedy bídě, a nenaucí-li se tomu vůbec (i na vaření musí být talent), bude živořit do smrti jako společenská příživnice.

Od muže nikdo nežádá, aby kromě svého zaměstnání uměl také ještě vést domácnost. Jakým právem to žádáte po ženě, jež od mládí studovala jako muž? Tady mně může odpovědět nějaká rozhořčená panička, že taková žena se vůbec nemá vdávat. Načež já pravím, že přinesu-li do domácnosti dosta-

tečné prostředky na zaplacení odborných sil, nemůže mne nikdo nutit, abych neuměla fušovala do řemesla kuchařkám, pradenám a švadlenám, a tak vyháněla z práce tyto odbornice, jejichž mzda je často jediným příjmem rodiny. Pokud svědomitě konám svoji práci, dotud nikdo nemá práva mne z ní vyhánět, ať jsem žena nebo muž, vdaná nebo svobodná.

Při tomto sporu nejde o moji kůži. Sama jsem na štěstí v soukromých službách, kde se spravedlivě hodnotí jenom výkon a nikdo se neptá, jsem-li vdaná, čím se živí můj muž a kolik vydělává. Ale dovedu si představit duševní stav žen, jimž stále někdo vyčítá buď jejich chudé příjmy nebo jejich manželství, na něž má právo každý zdravý člověk.

Pavla Lindová-Gutfreundová.

Vážený pane redaktore,

přijměte upřímný dík za to, že přejete místo debatě o manželích ve státní službě a dejte laskavě též slovo jedné z řad úřednické generace dosud přímo nezúčastněné, z řad těch, které dosud provdány nejsou, ale chystaly se nebo se chystají právě tak učiniti. Její výsledky, stejně jako předchozí útoky tisku, resoluce některých organizací a prozatím odložené pokusy zákonodárné upozorňují nás jenom včas na nebezpečí neprozřetelného sňatku s úředním kolegou, které nám hrozí v případě, že by dosavadní ohled na ústavní práva žen nestačil a došlo by k zákazu zaměstnávání obou manželů ve veřejné službě.

Děvčata z rodin středního stavu neměla nikdy mnoho jiných vyhlídek na sňatek nežli s mužem úředníkem, a tím častější jsou tyto sňatky dnes, kdy dívky samy jsou zaměstnány jako úřednice. Bohužel, při předběžném sestavování rozpočtu nás mladých úředníků jeví se položka ženina výdělků jako podmínka sine qua non. Škrtneme tedy to, bez čeho se obejíti můžeme, totiž „požehnání“ magistrátu neb církevní. Stav, za kterého by mohla řádně pracující žena pouhým slovem oddávajícího úředníka býti navždy zbavena možnosti pokračovati ve svém zaměstnání, ke kterému se musela dlouho připravovati a které jí, připustíme to, dokonce těší (s politováním konstatuji, že tento poslední fakt žádný ze zúčastněných v debatě nebral v úvahu; dívají se všichni na svou práci jen s materiální stránkou, nebo u žen zálibu v práci nepřipouštějí?), takový stav není solidní základnou, na které bychom mohli založiti budoucí manželství. Pro církev je občanský sňatek stejně již konkubinátem, bude jím tedy také pro stát. Kolegyně v soukromých službách, kde provdání je zakázáno, dávno si již tak počínají nebo se vdávají tajně a užívají dále svého dívčího jména.

Tedy, kdyby nadešla doba, kdy bude do služební pragmatiky mezi jiné těžké přestupky, pro které může býti definitivní státní úředník ze služeb propuštěn, zařazen i sňatek (se zpětnou platností, to se ovšem samozřejmě rozumí), budeme se muset obejít bez něho. Poněvadž disponujeme jen svým hubeným platem, který stačí tak sotva pro jednoho a nikoliv věnem nebo apanáží od rodičů, ani nemáme možnosti přeměnit se na lékařku, modistku nebo advokátku, přizpůsobíme se novým poměrům, které tak lákavě nám připravuje pečlivá generace starší. Nebude to od ní ostatně ani nelogické. Naši starší předchůdci bydlí v bytech pod ochranou nájemníků nebo v domech družstevních a státních,

nám přenechávající šlechetně platiti z příjmu začátečníků byty v novostavbách, nejmenují a nepovyšují řadu let naše eventuální budoucí manžely, ač sami po válce v mladých letech nečekaně rychle postoupili a výhodně se umístili. Naší útechou je, že nebudeme muset vymýšleti podobná omezení pro své potomky, neboť ti za těchto podmínek již ani světlo světa nespátří. Podle stupně své odvahy buďto si zařídíme pouhou společnou domácnost nebo zůstaneme tam, kde právě každý jsme, svatební slavnosti ponechávající si jako závěrek své úřední činnosti před nastoupením pense.

Nevím sice, co tomu řeknou stavitelé nových domů, truhláři, textilníci, dětští lékaři, učitelé, vojáci. Rozhodně příznivý vliv bude míti tento stav na obsah různých veřejných anket, ve kterých se může za několik let rozvířiti otázka rozsahu moderních manželství a mravní nezodpovědnosti mládeže.

V dokonalé účtě

H. L.

nové knihy

Novinka pro ochotnická divadla. Nakladatelské družstvo Máje v Praze vydalo právě ve své div. knihovně Máje jako 124. svazek tříaktovou hru M. Příleské „I člověk spravedlivý“, hranou na brněnských scénách. Nevelký počet rolí (5 muž. a 7 žen.). Děj odehrávající se na moravské dědině za doby války. Cena Kč 6.—

Spisy Karoliny Světlé. Nakladatelství L. Mazáč v Praze právě dokončí v nejbližší době 30. svazkem její Sebrané spisy a nyní — ježto mnohé svazky jsou rozzebrány — začalo vydávati 10 nových, vybraných svazků v levných sešitech po Kč 1.50.

Problémy topení jest stručný název knížky pojednávající o různém způsobu vytápění místností. Jsou to samostatné články z pera významných odborníků. Ing. J. Roller pojednává o topení pevnými palivy (uhlím a koksem) na domácích roštech, Ing. St. Kraus seznamuje čtenáře s ústředním topením a rozvinuje látku o tepelné vodivosti stavebních hmot, Ing. O. Miškovský popisuje dálkové dodávání páry, Ing. V. Lenc zhodnocuje použití plynu, Ing. F. Pergler píše o elektríně. Všechny stati zahrnují mnoho poučných dat a jsou doprovozeny řadou ilustrací. Vydal Klub inženýrů a stavitelů, skupina Praha, Praha X, Palackého tř. 13. Cena Kč 15.—, vázaná Kč 20.—. 137 str. textu.

J. S. Machar: Jed z Judey. Vydalo Aventinum jako XV. sv. Macharových spisů v září 1932. — Vychází sedmé vydání „Jedu z Judey“, jedné z nejpoučlivějších Macharových knih. Machar zde očima moderního filozofa hledí na slunnou nádheru a rovnováhu antického světa, rozleptávaného křesťanskou askesí.

různé

Nový Karel Poláček. Nový humoristický román Karla Poláčka „Eduďant a Francimor“, který vychází v EVĚ, je ztrápeným a rozkošným plodem našeho nejlepšího humoristy, který tentokrát sáhl hluboko do kouzel a záhad staré čarodějnice na pensi. Malí i dospělí se budou objímat ve smíchu při četbě této bláznivé travestie, psané poláčekovským humorem a jeho skvělým perem. Vyžádejte si z d a r m a ukázk. číslo EVY v administraci Praha II., Václavské nám. 42. Každý předplatitel EVY je zdarma pojištěn na 10.000 Kč proti úrazu. EVA je list světové úrovně pro vzdělané ženy.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16.

nové knihy

Karel Poláček:

Hlavní přelíčení*

Maršík měl mnoho jiných starostí. Alžběta Válová byla netrpělivá. Již oznámila zaměstnavatelce, aby si hledala jinou služebnou, že už dlouho v místě nepobude. Nyní naléhala na ženicha, aby zařídil, co je potřebí k sňatku.

Podvolil se a zavedl ji k staroměstské radnici. Velel jí, aby počkala na ulici, že jde do úřadovny obstarat ohlášky. Zatím, co ona trpělivě čekala, vyběhl do prvního patra budovy. Bloudil po chodbě zmaten a ohlušen, neschopen jakéhokoli uvážování.

Hle, jak daleko to došlo... Ona ho nabádá, aby šel k úředníkovi a žádal o ohlášky. Byl ztracen uprostřed víru zmatečných myšlenek, které naň nestoudně dorážely.

— Jak si to vysvětlit, prosím? Tak to přece nebylo míněno... Je zde jakási mýlka. O ohlášky má požádat Vladimír Podhorský a nikoli Josef Maršík. Nemám s tím co dělat, já o ničem nevím, zde je nedorozumění...

Zastavil se před jakousi vyhláškou a počal mechanicky slabikovat text.

— ... jest proto povinností všech, kdož mají jakýkoliv vliv na výstavnost města a jeho vzhled...

— Jaká výstavnost města? Ale o to tu nejde. Prostě je to takové, že se nemohu ženit. Já mám, prosím, manželku a dvě děti. Hoch je osmiletý a je po ní. Také takový bleďák a pomalý. Zato děvče je jako ředkvička. Hlavu má po otci. Všecko chápe, je to rozumek. Až je to na podiv u takového dítěte...

— ... aby stavebníci a stavitelé své práce uspořádali tak...

— Však já nechci stavět, to byla jenom taková fantazie, přelud smyslů... Já to myslel dobře. Ne pro sebe, ale pro rodinu jsem zamýšlel vystavět vilu s prežovou střechou. Ani věžička nepotřebovala být s plechovým kohoutem, který oznamuje směr větrů. Nestojím o žádný balkon, nechci besídka, ve které hraje gramofon. Pro nás to není, my potřebujeme jenom světničku, kde bychom mohli být. Když ale Barchánek —

— ... aby živnostníci odstranili s průčelí staré a neúhledné nápisy...

Myslel jsem si zařídit znova kolářskou živnost. To přece není nic špatného. Ale já netrvám na tom úmyslu, mám místo ve státní službě, jsou se mnou spokojeni. Za celou tu dobu, co sloužím, neměl jsem ani tohle. A to je co říct —

— ... úřadům, pověřeným zdravotní a stavební policií, ukládám, aby použily prostředků donucovacích, zákonem stanovených...

— Prosím, já dobrovolně, beze všeho... Není třeba ani policie, ani donucovacích prostředků. Já půjdu k ní a řeknu: — Slečno, byla to mýlka, nesmí to být. Tak a tak. Všecko vysvětlím. Ona to uzná, je krátká a žere z ruky. Já jsem si to představoval jinak a vy jste si to představovala jinak. Řeknu nějaký šprým a ona se rozveselí. Je to trochu zmotané, ale ono se to rozuzlí. Jen s rozumem, s rozumem, to je má řeč.

— A jestli jsem jí něco utratil, můj Bože, však to není jmění... Ona mne stála také peníze. Kdyby nebylo jí, mohl jsem ušetřit a přinést dětem něco dobrého k snědku. Ničeho neuzijí, chudinky, ale teď bude všecko jinačí. Dávám čestné slovo, že změním svoji povahu, žena změní také svoji povahu a budem žít jako v ráji.

— Nahradím jí škodu, sám budu nuzovat, ale škodu nahradím. Ona je také vinna, nemá si všimnout ženatých, je dost svobodných, já už pro vás nejsem, jsem tadyhle ženatý člověk a vy musíte mít uznání, co smí být a co ne...

* Kapitola z románu *Hlavní přelíčení*, který právě vyšel.

Ona stála před budovou a čekala odevzdaně a tupě jako kůň před zájezdní hospodou.

Přikročil k ní a pravil: — Všecko je v pořádku. Mluvil jsem s úředníkem, prej si máme přinést svoje písemnosti. Rozumíš, písemnosti musejí být v pořádku, hlavní věc jsou písemnosti, bez těch to nejde. Domovskej list, křestní list a tak dále. Rozumíš? Tak jsem toho moc nepořídil, když nebyly písemnosti...

Alžběta přisvědčila, že rozumí a zavěsila se do něho s pocitem vlastnictví.

Běda, jak se mýlil! Že se mohl jenom okamžik domnívat, že tahle žena jej vydá, že se ho zrekne a nechá ho jít svou cestou... Její bleďé oči hledí na něho oddaně a v nich je napsáno, že tato žena jej pokládá za svůj výhradní majetek, o nějž je odhodlána svěst pŕtuku s každým. Ona dala za něho vkladní knížku a tudíž onen muž je její na věky. S ďáblem nemohla být uzavřena pevnější a nelůstnější smlouva.

Vedla si ho po ulici jako zákonitá manželka, vystavuje svoje vlastnictví všem na oči, vedla ho živými ulicemi, kde proudí dav, aby kdekdo viděl, že Alžběta má ženicha, výtouženého muže, na něhož čekala drahá léta, aby ji vysvobodil ze samoty a poddanství.

Kráčel s ní zavěšen a provázel jej onen zlověstný pocit, který vězí hluboko v životě. Dřblík se vzpínal a vesele, ustavičně ŕukal do boku. Nedal se uchláholit, nedal se utišit roj vzteklych myšlenek, které dorážely, zmítaly se a běsnily.

Řekl jim: — Ještě se nepoddávám. Budu zápasit. Všecko jí řeknu. Nyní to jaksi nejde. Oznámím jí, že odejdu a více mne nespátí. Chystal jsem se jí všecko povědět, ale nemohl jsem, protože mně scházela určitá slova. Já vůbec neznám mnoho slov, kterými se dají vyřídít svízelné záležitosti. Kdybych znal některá slova, pak bych nepotřeboval Alžbětu Válovou a její spořitelní knížku. Lidé, kteří znají mnoho slov, mají i mnoho peněz. Znalost slov se nabývá ve školách a já nemám ty školy, to je to...

Před domem mu sňala klobouk a hladila měkce zvlněné vlasy. Hrála si s kadeří, jež padala do čela a dotýkala se pravého obočí. Její je nepokojná kadeř, její je muž, který stojí s ní u domovních vrat. Zůstane její na věky a nevydá jej nikomu. Kolem proklouzla služka se sklenicí piva. Student s rýsovacím prknem pod paždí vešel do dveří. Domovník vyšel před práh, pošinul čepicí a mumlavě pozdravil. Kouří dýmku a hledí podezřavě.

Ať se kouká! Ať vypravuje, že Alžběta vyvádí, že lítá, že se tahá s mužskými. Nemusí se hanbit před celým domem. Má snoubence s modrýma, upřímnýma očima, který ji vyvede z tohoto domu a učiní ji svou paní.

Když se loučili, tu vtiskla mu do ruky nějaký předmět, zabalený v hedvábném papíře.

— Co je to? — tázal se.

Chtěl rozbalit papír.

— Ne, ne..., — bránila mu, — až doma... víš, až doma...

Objala jej a pošeptala do ucha: — Abyš věděl, že já taky na to myslím, že se taky starám...

Onen předmět držel v sevřené hrsti a odnášel si jej zmámen, zdeptán a rozmělněn. Potácel se ulicí a s ním klusaly opovážlivé a dotěrné myšlenky a duše se tetelila jako horký vzduch nad vyprahlým lánem.

Ucítl se na kamenném mostě, kterak opřen o zábradlí a dívá se do řeky. Řeka zvolna valila své vody, nesouc uschlou vrbovou větev. Maršík viděl, kterak se větev otočila a pak se opět pohybovala k neznámému cíli. Zdálo se, že se zachytí o kamenný pilíř a zůstane trčet v kalném, zpěněném slizu. Avšak odloučila se od pilíře a zmizela pod mostním obloukem.

Zpozoroval v pěsti věc, kterou mu dala Alžběta. Rozbalil hedvábný papír a uzřel pouzdro. Stiskl péro. V bílém hedvábí je uložen zlatý kroužek. Snubní prsten.

Zavřel oči. Mávł rukou a hodil pouzdro přes zábradlí. Voda slabounce žblunkla a zavřela se nad tou věcí, která chtěla hlásat nerozlučný svazek Alžběty Válové s Vladimírem Podhorským.

V knihovně
literárních vzpomínek a
korespondence „Paměti“
vydali jsme jako V. svazek

DOPISY OTOKARA BŘEZINY FRANTIŠKU BÍLKOVÍ

s 12 obraz. přílohami re-
produkcí Bílkovy tvorby,
vztahující se k O. Březinovi

196 str. Brož. 50 Kč, váz. 90 Kč
U knihkupců

FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ, PRAHA

Básnická novinka týdne:

Vladimír Holan

VANUTÍ

VERŠE

S obálkou Eduarda Miléna
Brož. Kč 12.—

U všech knihkupců
FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ, PRAHA

